

Debreceni Egyetem
Gyermeknevelési és Gyógypedagógiai
Kar

Különleges nevelőszülői feladatok a
gyermekvédelemben

Konzulens:

Dr. Gortka-Rákó Erzsébet
tanszékvezető, dékán

Szerző:

Ferenczi Viktória
Szociálpedagógia (BA),

Hajdúböszörmény
2024

Tartalom jegyzék

Téma választás indoklása	3
1. A hazai gyermekvédelmi rendszer szervezeti felépítése.....	5
2. A nevelőszülői elhelyezés működésének sajátosságai	7
3. A nevelőszülői munka motivációs háttere	12
4. A különleges szükségletet igénylő gyermekek a nevelőszülői ellátásban.....	15
5. A különleges nevelőszülők körében készített kutatás részletezése.....	18
5.1 Szent Péter és Pál Görögkatolikus Gyermekvédelmi Központ, mint kutatásihely bemutatása.....	20
5.2. A különleges nevelőszülők a demográfiai adatai.....	21
5.3. A nevelőszülőknél elhelyezett különleges szükségletű gyermekek bemutatása.....	26
5.4. Roma származású gyermekek a nevelőszülői ellátásban.....	29
5.5. A nevelőszülői hálózatok és fenntartók működésének vizsgálata	32
5.6. A nevelőszülői képzések hasznosságának vizsgálata.....	34
5.7. A nevelőszülői munka „intézményesedése”, gyámmal és nevelőszülői tanácsadókkal való együtt működésnek vizsgálata	36
5.8. A nevelőszülői munka szerepe, feladata, lényegi meghatározása nevelőszülők által.....	38
5.9. A nevelőszülők szűkebb-tágabb környezetének és társadalmi elfogadottságának vizsgálata .	38
5.10. A nevelőszülői hivatáshoz kapcsolódó motivációs tényezők	40
5.11. Különleges szükségletet igénylő gyermekek nevelésével kapcsolatos motivációk és nehézségek a nevelőszülői ellátás során.....	42
5.12. A nevelőszülők családi életének változása	44
5.13. Sikerek a nevelőszülői hivatással kapcsolatban.....	45
5.14. Szabadidő eltöltésének vizsgálata a nevelőszülők körében, a nevelőszülői kapcsolatok bemutatása	46
5.15. A hazagondozás és örökbeadás, örökbefogadás a nevelőszülői ellátásban	47
5.16. A nevelőszülők jövőképe	50
5.17. A nevelőszülők nevelési kulturáltságának vizsgálata.....	50
Összefoglalás	52
Irodalomjegyzék.....	54
Jogszabályok	56
1.számú melléklet	56

Téma választás indoklása

Jelen dolgozat témája a nevelőszülőség általános bemutatása mellett a különleges nevelőszülők sajátos helyzetének feltárására fókuszál. Téma választásának oka a személyes érdeklődés, ugyanis mindig foglalkoztatott, hogy hogyan tud egy ember úgy nevelni és szeretni egy gyermeket, hogy vérségi alapon nem kötődik hozzá. Továbbá gyermekkorom során a szűk ismeretségi körömben akadtak olyan családok, akik több, nem saját gyermeket neveltek ideiglenesen. Azt gondolom azokban az emberekben van a legtöbb önzetlenség és segíteni akarás, akik képesek a saját és családi életüket feláldozva segíteni egy családjától elszakított, számukra idegen gyermekben. Nagy szüksége van ilyen emberekre a társadalomnak, hiszen a nevelőszülők azok, akik minden eszközt bevetve próbálnak egy lelkileg sérült gyermek életét jobbra varázsolni, ezáltal elkerülhető lehet a deviáns magatartást tanúsító felnőttek létszámának növekedése.

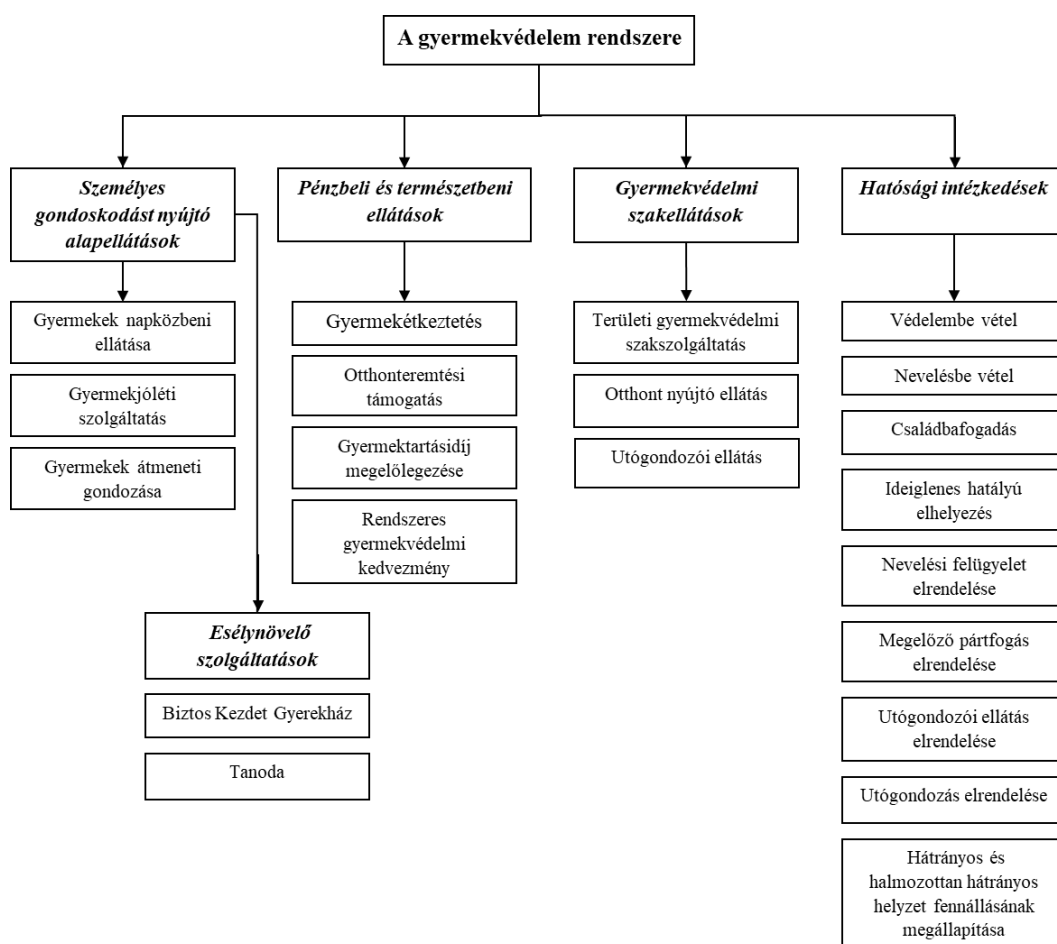
Gyakori tévhit, hogy sok nevelőszülő a gyermekek után járó díj miatt vállalják a nevelést. Úgy vélem, az a pénzösszeg, amelyet jelenleg a nevelt gyermekek után kapnak nem jelent motivációs tényezőt számukra. Sokkal inkább személyes okok miatt válnak nevelőszülővé, melyet szeretnék bizonyítani. Ebből kifolyólag mindig nagy csodálattal és hatalmas tisztelettel tekintetek ezekre a családokra, hiszen nem egyszerű egy gyermeket felnevelni. Különösen ebben az esetben lehet nehéz, ha az a gyermek egy teljesen más környezetből, családból és sorssal érkezik az új családba. A különleges nevelőszülők hatványozottabban nehezebb szerepbe vannak, mivel olyan gyermeket nevelnek, akik különleges szükséglettel rendelkeznek. Alapjába véve is egy fogyatékkal élő vagy tartós beteg gyermek születése egy családra mérhetetlenül nagy terhet ró. Gondoljunk bele abba, hogyha egy nevelőszülő fogad be egy különleges szükségletű gyermeket. Egy olyan gyermeket, akiről szinte alig tud valamit, nem tudja az előéletét, hogy min ment keresztül vagy esetleg fogyatékoságáról vagy betegségéről nem sok információt kapott. Ezáltal egy nehezített szerepbe kerülnek maguk a nevelőszülők. Attól a pillanattól fogva, hogy megérkezik a különleges szükségletű gyermek hozzájuk a nevelőcsaládok élete arra fog fókuszálni, hogy az a gyermeknek minden segítséget megkapjon és az összes szükségletét kielégítsék. Ez természetesen egy ép gyermeknél is így van, azonban egy különleges gyermek sokkal nagyobb figyelmet és segítséget igényel. A tartós beteg és fogyatékkal élő gyermekén kívül a különleges nevelőszülők 0-3 éves korú gyermeket is nevelnek. Úgy gondolom, hogy a kora gyermekori szakaszban nagyon fontos egy biztos, erős családihátter egy kisgyermek számára. Továbbá ezeknek a gyermekeknek nagyobb esélye van

egy testileg-lelkileg egészséges felnőtté válni, mivel esetenként már csecsemőkortól kezdve a nevelőszülők olyan kötődési készségeket fejlesztenek bennük, amelyek végig kísérik az egész életükön át.

A dolgozatban a nevelőszülőség, mint hivatás sajátos helyzetére fektetünk hangsúlyt. Szakirodalmi feldolgozással bemutatjuk a hazai gyermekvédelmi rendszer felépítését, majd a nevelőszülői elhelyezés részletezését követően, a nevelőszülővé válás mögött álló motivációs tényezőket, illetve a különleges szükséglet bemutatását tárgyaljuk. A dolgozat kutatási része a különleges nevelőszülők sajátos helyzetére, illetve az általuk nevelt gyermekekre fókuszál. Cél az, hogy egy átfogó képet alkossunk arról, hogy ezen hivatást képviselők, miért is különlegesek, illetve, hogy hogyan élik meg ezt a nehezített szerepet. Továbbá szeretnénk hozzájárulni a hazai gyermekvédelmi rendszerbe végzett kutatásokhoz, ezzel a vizsgálattal, ugyanis a különleges nevelőszülők helyzete egy kevésbé kutatott része a magyar nevelőszülőséggel kapcsolatos vizsgálatoknak.

1. A hazai gyermekvédelmi rendszer szervezeti felépítése

A dolgozat magyar gyermekvédelem szervezeti felépülését taglalja ezen részben. Strauszné (1997) az ENSZ gyermeki jogok nyilatkozata alapján a gyermekvédelmet két részre bontotta. Ezen felosztás alapján beszélhetünk a probléma kialakulását megelőző, azaz preventív gyermekvédelemről, majd a már kialakulását „orvosló”, probléma kezelő gyermekvédelemről. A szerző a problémát kezelő gyermekvédelmet úgy értelmezi, hogy a családjából valamilyen okból kifolyólag kiemelt gyermek számára valamilyen intézményes elhelyezést biztosít.

1.ábra A magyar gyermekvédelmi rendszerfelépítése (saját szerkesztés, forrás: Bartha, 2007, Gyvt.)

A preventív gyermekvédelem lényege, hogy segítse a családot olyan eszközökkel, amelyek biztosítják gyermek családban történő nevelését. Fontos, hogy a probléma érzékelésének esetében azonnal felderítsék a probléma mögött álló okokat és jelezzék a kialakult problémát, hogy a beavatkozás minél előbb megtörténjen. A beavatkozáskor, azaz a segítségkor a gyermek

pedig egyáltalán ne, vagy lehetőleg a legkisebb mértékben károsodjon. (Strauszné, 1997) A preventív gyermekvédelem megtörténhet pénzbeli és természetbeni ellátások formájában. Magyarországon számos pénzbeli ellátás igénybevétele van lehetőség, amely szolgálja a megelőzést, ezek az ellátások a fenti *1. számú ábrán* láthatóak. A személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti alapellátások keretében léteznek további megelőző ellátások. Az arra rászoruló, családban élő gyermekek napközbeni felügyeletét, nevelését, gondozását, étkeztetését és foglalkoztatását szervezik meg, ha a család valamilyen okból (pl. betegség, munkavégzés miatt) nem tud gondoskodni ezekről. (Strauszné, 1997) A gyermekek napközbeni ellátása megszervezhető bölcsődékben, családi napközbeni gyermekfelügyelet által és alternatív napközbeni ellátással. A gyermekekről való átmeneti gondoskodás hosszabb időszakban megszervezhető gyermekek átmeneti otthonában, családok átmeneti otthonában és a helyettes szülőnél is. (Strauszné, 1997)

A személyes gondoskodást nyújtó alapellátások közé sorolandó a gyermekjóléti szolgáltatás is. 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és gyámügyi igazgatásról szóló törvény szerint a személyes gondoskodást nyújtó alapellátások közé sorolandó a gyermekjóléti szolgáltatás is. A gyermekjóléti szolgáltatás olyan speciális, személyes és szociális szolgáltatás, amely a gyermekek érdekeit védi és a szociális munka módszereit és eszközeit felhasználva a gyermek testi és lelki egészségének érdekében, hozzájárul a családban való nevelkedéséhez. Továbbá a megelőzi a gyermek veszélyeztetettségének kialakulását, illetve a már kialakult veszélyeztetettség megszüntetésére törekszik, ugyanakkor a családból kiemelt gyermek visszahelyezését segíti. Ezt a szolgáltatást településeken a Család-és Gyermekjóléti Szolgálat, járásközpontokban pedig a Család-és Gyermekjóléti Központ biztosítja. (Gyvt., 40/A.§) A személyes gondoskodást nyújtó alapellátásokhoz tartoznak még az esélynövelő szolgáltatások, amelyek a szociokulturális hátrányok enyhítésének vagy megszüntetésének a kezdeményezésére jöttek létre, ilyen a Biztos Kezdet Gyerekház és a tanodák. (Bartha, 2007, Gyvt, 38/A.§))

A következőkben tekintsük át problémát orvosló, kezelő intézményes gyermekvédelem feladatát. Ahogyan az *1. ábra* is mutatja a gyermekvédelemi rendszerhez tartozik a gyermekvédelmi szakellátások. (Strauszné, 1997)

A szakellátások körébe tartozik a Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat (továbbiakban TGYSZ), amely megtalálható városokban, megyei jogú városokban. Hazánkban 20 TGYSZ található, amelyek célja, hogy a szakellátásba került gyermekek elhelyezésére javaslattal éljen.

További feladata, hogy az összes gyermekvédelmi gondoskodásba vett gyermekről nyilvántartást vezessen, ideiglenesen befogadó nevelőszülői hálózatot működtessen, utógondozókat alkalmazzon, illetve nevelőszülői képzést szervezzen. Az előbb felsorolt feladatok kívül a TGYSZ gyermekek elhelyezésre javaslatot tehet, illetve készíthet egyéni elhelyezési tervet. Az elhelyezési tervben olyan célokat írnak le, amelyek megtétele segíti, hogy a gyermek visszakerüljön a családba. A TGYSZ előkészíti a gyermek örökbe adhatóságát. A következő gyermekvédelmi szakellátáshoz tartozó ellátás az utógondozói ellátás. Ez a fajta ellátás a fiatal felnőtt részére nyújt személyre szabott tanácsadást, annak érdekében, hogy megkezdje önálló életét és a társadalomba sikeresen betudjon illeszkedni, ezt a fajta segítségnyújtást nevezzük utógondozásnak. A gyámhivatal rendel ki a fiatal felnőtt mellé egy utógondozó személyt, aki végzi az utógondozás tevékenységeit. (Bartha, 2007, Gyvt. 60§)

A hatósági intézkedések jellemzője, hogy a gyermek testi, érzelmi, értelmi, illetve erkölcsi fejlődéséhez a megfelelő ellátás nyújtják. Ennek okán a gyermek fejlődése veszélyeztetett. Az adott település önkormányzatának jegyzője, valamint a gyámhivatal a veszélyeztetettség mértékéhez arányosan hozhatja meg az *1. ábra Hatósági intézkedés* megnevezés alatt felsorolt intézkedéseket. (Bartha, 2007, Gyvt. 67§.)

A dolgozat témáját illetően a legrelevánsabb ellátást - a gyermekvédelmi szakellátások közül- az otthont nyújtó ellátás biztosítja. Otthont nyújtó ellátásban kell részesülnie minden olyan gyermeknek, akit ideiglenes hatállyal elhelyeztek vagy nevelésbe vettek. Az ellátás keretében segítik a családba történő visszahelyezést, a családi kapcsolatok ápolását segíti, sikertelenség esetén a gyermekvédelmi gyám javaslatot tesz az örökbefogadásra. Az otthont nyújtó ellátásnak feladata, hogy támogassa a gyermeket a családba történő visszailleszkedésben és megvalósítja az utógondozást, hogy önálló életvitelt kezdhessen meg. Az otthont nyújtó ellátást biztosítanak a nevelőszülők és a gyermekotthonok. (Bartha, 2007)

2. A nevelőszülői elhelyezés működésének sajátosságai

A nevelőszülőkműködésének feltételeit a 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és gyámügyi igazgatásról szóló törvény (továbbiakban Gyvt.) alapján mutatjuk be. A gyermekvédelmi törvény értelmében a nevelőszülők, olyan otthont nyújtó ellátás körébe tartozó ellátás, amely ideiglenes hatállyal elhelyezett, illetve nevelésbe vett gyermekek számára nyújt ellátást. (Gyvt. 66/A§ (1))

Hazánkban jelenleg olyan személy biztosíthatja az az otthont nyújtó ellátást, aki a 24. életévét betöltötte, cselekvőképes és büntetlen előéletű, aki orvosi, pszichológiai alkalmassági vizsgálat során megfelelt. Az egészségügyi, illetve személyiségi alkalmasság mellett a vizsgálat kiterjed a nevelőszülő lakókörményére, amelynek úgyszintén alkalmasnak kell lennie a gyermekek befogadására. Továbbiakban az elhelyezett gyermek és nevelőszülő között legalább 18 év, de legfeljebb 50 év korkülönbség a megengedett, illetve fontos feltétel még a nevelőszülői képesítés megszerzése. (Gyvt.54.§ (1) a-f)

Az alkalmassági vizsgálaton felül el kell végezniük a leendő nevelőszülőknek egy tanfolyamot is, amely felkészíti őket a hivatásra. A leendő nevelőszülőnek, annak élettársának vagy házastársának is sikeresen teljesítenie kell a Felelősség Információ Kompetencia (továbbiakban FIKSZ) képzést, amely 60 órát vesz igénybe. A nevelőszülőség gyakorlásához a FIKSZ alapképzésen kívül szükségeszerű egy 240 órás képzést is elvégezni. (Herczog, 2021)

A nevelőszülőségnek további különböző típusai vannak. A speciális nevelőszülő, az az otthont nyújtó ellátást biztosító nevelőszülő, aki súlyos pszichés, súlyos disszociális tüneteket produkáló vagy pszichoaktív szerrel élő gyermek vagy fiatal felnőtt speciális ellátását nyújtja. A különleges nevelőszülő pedig, aki saját otthonában biztosítja a különleges ellátást igénylő, azaz a fogyatékkal élő, tartós beteg, illetve 0-3 éves korú gyermekek gondozását-nevelését. (Gyvt. 54.§ (3)-(4))

Az otthont nyújtó ellátás biztosító nevelőszülő 6 gyermek, fiatal felnőtt ellátását biztosíthatja, saját gyermekei számával együtt véve. Azonban, ha 18 éven aluli, kiskorú gyermek nem él a nevelőszülővel egy háztartásban, ebben az esetben együttesen elhelyezhető nála 5 gyermek, fiatal felnőtt. Speciális szükségletű gyermek nevelésének esetében 6 fő gyermeklétszámnak 1 fővel csökkenteni kell, abban az esetben, ha 1 vagy 2 fő különleges szükségletű gyermek nevelését vállalja a gyermek létszámot szintén egy fővel kell csökkenteni. Három vagy négy különleges ellátást igénylő gyermek nevelése során a létszámot 2 fővel kell csökkentenie. Kettős szükségletű gyermekek nevelése során, azaz különleges és speciális ellátást igénylő gyermekek nevelésénél, egy fővel kell redukálni a létszámot. Bizonyos esetben, így különösen testvérek együttes elhelyezése során a gyermekek érdekében a gyermeklétszámtól függetlenül a testvérek nevelését vállalja. A gyermek létszámok csökkentését a nevelőszülői hálózat, azaz működtető biztosítja. (Gyvt. 54/A§ (1)-(4))

A nevelőszülői munka az egyéni nevelés- gondozási terven alapul. Ez a típusú otthont nyújtó ellátás biztosítja a gyermek számára az egészséges, testi, lelki, erkölcsi, illetve értelmi fejlődést,

illetve a gyermek személyiségének kibontakoztatását is. Továbbá a családdal való együttműködésével hozzájárul a gyermek hazagondozásához a vérszerinti családjába, illetve, ha ez nem jöhet létre a gyermek érdekében, abban az esetben az örökbefogadó család elhelyezésében segédkezik. A nevelőszülői feladat célja a gyermek önálló életre nevelés és a mindennapi személyes ügyek intézésére való felkészítés. (Gyvt. 55.§) Alapfeladaton túl vállalhatja a különleges, speciális vagy kettős szükségletű gyermekek együttesellátását is a nála elhelyezett gyermekek létszámának függvényében. Szintén alapfeladaton túl nyúló feladat, hogy a nevelőszülő saját otthonában utógondozói ellátás biztosíthat a nála elhelyezett fiatal felnőtt számára. (Gyvt. 55.§) Magasabb összegű ellátmány jár különleges, speciális vagy kettős szükségletű gyermek nevelése esetén. (Gyvt. 55.§)

A nevelési ellátmányt kötelezően a gyermek, fiatal felnőtt teljes ellátására kell fordítani. A nevelési ellátmány mellett a családi pótlék is megilleti a nevelőszülőt, amely szintén a nála elhelyezett gyermek, fiatal felnőtt nevelésére- gondozására jár. A gyermek vagy fiatal felnőtt saját keresete nem fordítható a nevelőszülő háztartási költségének finanszírozására. (Gyvt. 55.§)

A nevelőszülőknek lehetőségük van negyedévenként 1 szabadnapot igényelni. A gyermeklétszámtól függően két vagy három gyermek nevelése során negyedévenként 2 szabadnap jár. Négy vagy annál több neveltgyermek ellátása után úgyszintén negyedévente jár tovább 3 szabadnap a nevelőszülőnek. Szabadnap esetén a hálózat és a nevelőszülő feladata a nevelőszülő helyettesítéséről való intézkedés. (Gyvt. 66.§)

A nevelőszülők a tevékenységüket hálózatokban végezhetik, amelyek szerveződhetnek önkormányzati, civil és egyházi fenntartásban is. Szakmai munkájukat nevelőszülői tanácsadók segítik az eredményes munka érdekében. A gyermekvédelmi gondoskodásban került gyermekek hazánk megyéiben, illetve a fővárosban működő Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálathoz tartoznak. A területi gyermekvédelmi szakszolgálatok a nevelőszülői gondozásra tesznek elhelyezési javaslatot, a gyámhivatal alapján köteles az adott gyermeknek nevelőcsaládot biztosítani. A nevelőszülői munkáért juttatás jár, amelynek összege jelenleg a mindenkori minimálnyugdíj 150%-át képezi. Továbbá kiegészítő díjat kapnak a gyermekek számától függően, illetve a családi adókedvezményt és a családpótlékot (14.800 Ft/ hónap gyermekenként) is igénybe vehetik. Tartós beteg gyermek nevelése esetén emelt összegű családi pótlékot (23.300 Ft/ hónap gyermekenként) kapnak kézhez. (Herczog, 2021)

1.táblázat *Nevelőszülők száma 2017-2021* (saját szerkesztés, forrás: KSH, 2022)

Év	Nevelőszülő	Speciális nevelőszülő	Különleges nevelőszülő	Összesen
2017	4541	15	1055	5611
2018	4535	14	1224	5773
2019	4365	15	1135	5515
2020	4279	14	1413	5706
2021	3438	41	2384	5863

Az 1. táblázat adatai alapján megállapítható, hogy változott a nevelőszülők száma az elmúlt években. Az összegzett adatok alapján növekedést láthatunk nevelőszülői hivatást folytatók körében, ugyanis 2017-ben 5611 fő, 2021-ben 5863 fő vállalta a nevelőszülői hivatást. Míg a hagyományos nevelőszülők száma csökkenésnek indult 2021-ben 3438 fővel, addig a különleges nevelőszülői ellátást biztosítók száma folyamatosan nő. 2017-ben 1055 fő különleges nevelőszülő látta el a gyermekeket addig 2021-re ez a szám több mint kétszeresére 2384 főre nőtt. Ennek háttérében a 2020-ban bevezetett Nevelőszülői gyermekgondozási díj (GYED) állhat. A kötelező egészségbiztosítás ellátásairól szóló 1997. LXXXIII. törvényszerint (továbbiakban Ebtv.) 2020 január elsejétől nevelőszülők is megigényelhetik a gyermekgondozási díjat, melynek feltétele, hogy a gyermek nevelésbe vétele előtt a nevelőszülőnek rendelkeznie kell 1 éves munkaviszonnyal. Továbbá a gyermek nevelésbe vételétől számítva egészen 2 éves koráig illeti meg a nevelőszülőt. Fontos azonban megemlíteni, hogy a nevelőszülő nem végezhet keresőtevékenységet míg a gyermek születésétől el nem telik 168 nap. A GYED összege a tárgy évi minimálbérhez illeszkedik, a minimálbér 55%-át teszi. (Ebtv., 42/A.§)

2.táblázat *Gyermekek gondozási helyének száma 2017-2019* (saját szerkesztés, forrás: KSH, 2019)

Gyermekotthoni elhelyezés	Összes elhelyezés
2017	7 482

2018	7314
2019	7072
Nevelőszülői elhelyezés	
2017	15 257
2018	15 386
2019	15 526

Napjainkban megtöbbszöröződött a szakellátásban elhelyezett gyermekek száma, a Gyvt. elterjesztését előtti időszakhoz képest. Az 1997-ben vagy ez évet megelőzően az adekvát korú népességre számolt megoszlása manapság pedig sokkal jelentősebb. (Darvas és mtsai, 2016)

A 2. táblázat alapján elmondható, hogy 2017-ben összesen 22 739 fő, majd 2018-ban 22 700 fő, 2019-ben pedig 22 598 gyermek, fiatal került gyermekvédelmi szakellátásban. Jól látható az is, hogy a vizsgált 3 évben csökkentek a gyermekotthoni elhelyezésnek a száma, ezzel párhuzamosan a nevelőszülőknél történő elhelyezés növekvő tendenciát mutat. (KSH, 2019)

Czibere, Demcsik, Gyarmati és Rácz (2021) szociális vagy gyermekvédelmi szakellátásban fogyatékos gyermekek ellátásáról készült kutatása szerint az országban 2021-ben 20813 gyermek élt szakellátásban. Az előbb említett szerzők 2021-es vizsgálata alapján 7769 különleges szükségletű gyermek élt szakellátásban. Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, Borsod-Abaúj-Zemplén megyében és Budapesten elhelyezett különleges szükségletű gyermekek száma kiemelkedően magas. A különleges szükségletű gyermekek gondozási helyét tekintve 67%-uk nevelőszülői, 28%-uk gyermekotthoni és további 5%-uk egyéb otthoni elhelyezésben részesültek. A különleges szükségletű gyermekek szükségletük szerint legmagasabb arányban (32%) az alacsony életkoruk miatt számítanak különleges szükségletűnek. A további különleges szükségletű igénylő gyermekeknek a 27%-a értelmi fogyatékos, 18%-uk pedig egyéb pszichés fejlődési zavarra küzdenek, illetve 12%-uk tartós betegség miatt igényel különleges ellátást. A fennmaradt 11%-uk halmozottan fogyatékos, életkora mellett SNI-s vagy tartós betegsége mellett SNI-s, illetve megjelennek más fogyatékoságok is és az autizmuspektrum-zavar. (Czibere és mtsai, 2021)

A gyermekotthoni elhelyezés csökkenésének a valószínűsíthető oka, hogy a családból kiemelt, gyermekvédelmi szakellátásba került, 12 év alatti gyermek esetében a törvény előírja, hogy ezen korú gyermekek elhelyezését nevelőszülőnél kell biztosítani. Azonban sajnálatos módon akadnak kivételek, ugyanis a fogyatékossgal élő gyermekeket és a többes

testvérsorokat legtöbbször gyermekotthonban helyezik el. A jogszabályban előírtak által a 12 éves kort meghaladó, magatartás problémákkal küzdő, szenvedélybeteg gyermekeket és fiatalokat gyermekotthonban helyezik el. (Herczog, 2021)

A családjából kiemelt gyermek elhelyezését a TGYSZ indítja el, amellyel meghatározza a gyermek további, ideiglenes gondozásihelyét. gyermekvédelmi szakértői bizottság véleménye alapján a területileg illetékes TGYSZ készíti el a gyermek egyéni elhelyezési tervét, melyben komplexen megfogalmazza az adott gyermek szükségleteit. A TGYSZ a gyermek elhelyezésének érdekében keres egy nevelőszülői hálózatot, azon belül pedig egy nevelőszülőt, az illesztést követően a gyermek és a nevelőcsalád kapcsolatát 2 hetes rendszerességgel figyelemmel kíséri a gyermekvédelmi gyám és a nevelőszülői tanácsadó. (Herczog, 2021) Az elhelyezési értekezleten a kiválasztott nevelőszülő már részt vesz, minden olyan szakember mellett, aki az adott esetről tud hasznos információt szolgáltatni. Az értekezlet eredménye lehet tehát a meghatározott nevelőcsalád megnevezési javaslata, akiknél a gyermeket kell elhelyezni. Az előbb említett javaslatot a szakértői bizottság állásfoglalásával együttesen a TGYSZ továbbítja a területileg illetékes gyámhivatal felé. (Herczog, 2021) A gyámhivatal, abban az esetben, ha nincs ellenkező döntés a javaslatot jóváhagyja és hoz egy határozatot a gyermek elhelyezéséről. Az elhelyezésben szabályozzák a gyermek vér szerinti szülőjével és más hozzátartozójával való kapcsolattartását. A kapcsolattartás pedig a gyermek és a hozzátartozó számára is kötelezettség és egyben lehetőség is. A gyermek nevelőszülői elhelyezését követően a nevelőszülőnek minimum 3 hetes rendszerességgel kapcsolatban kell állnia a gyermek számára kijelölt gyermekvédelmi gyámmal. A szakellátásba kerülő gyermekek esetét félévente felülvizsgálják és a felülvizsgálatot követően döntenek a gyermek további sorsáról. (Herczog, 2021)

3. A nevelőszülői munka motivációs háttere

Az esetek többségében a munkavállalóknak minden munka, kötelezettség vállalása során kell lennie egy belsőleges indítéknak vagy oknak, hogy az adott szakmai területen vagy munkahelyen elérhesse a megfogalmazott célokat. Célok és belsőleges késztetések nélkül nem lehet eredményes munkát végzeni. Ez így működhet a nevelőszülőség során is. Amikor egy ember meghozza azt a döntést, hogy egy vérszerinti családjukból kiemelt, több esetben testileg vagy lelkileg sérült gyermekek nevelését-gondozását szeretné felvállalni, a mögött egy komoly

elhatározás és motiváció lehet. A következő részben bemutatunk különböző motivációs tényezőket, amelyek megjelentek az elmúlt években nevelőszülői kutatásokban.

Napjainkban is gyakran elhangzik a nevelőszülők kapcsán az a sztereotip kijelentés, amely szerint a nevelőszülők anyagi javak miatt végzik munkájukat, illetve, hogy a házkörüli teendők elvégzése a neveltgyermek által történik, azaz a nevelőszülők dolgoztatják a neveltgyermeket, valamint a nevelt gyerekek nem kapnak szeretetet a nevelt családjuktól. (Homoki, 2011) Ezeknek az ellenérzéseknek, miszerint a nevelőszülők mostoha körülmények között bánnak a náluk elhelyezett gyerekekkel a rég múltban gyökerezik. Ugyanis a második világháború következtében jó néhány irodalmi műben (Móricz Zsigmond: Árvácska, József Attila és testvére az öcsödi „menhelyen” stb.) találhatunk, olyan szituációkat, amelyek megjelenítik a gyermekkihasználást, kínzását-bántalmazását, dolgoztatását, amelyeket mind személyiségileg alkalmatlan nevelőszülők jövedelmi haszon gyanánt végeztek a nevelést. (Csókay és mtsai, 1994, idézi Homoki, 2011)

Továbbiakban nevelőszülők körében végzett kutatások alapján összefoglalt a nevelőszülőség iránti motivációs tényezők bemutatására kerül sor. Rákó és Szabóné (2011) készített egy felmérést a nevelőszülői elhelyezésről Hajdú-Bihar megyében. Az említett szerzőpáros felmérésében egyebek mellett vizsgált a nevelőszülővé válás mögött álló okokat. A megkérdezett nevelőszülők több, mint 34%-a válaszában a gyermekek iránt érzett vágyódás, 21%-a állástalanná válás, 6%-a modell követés és a 14%-a segítség, mint vágyat jelölte meg motivációként. A vizsgálatban szereplő nevelőszülők 21%-a foglalkoztatottságát látja ebben a szakmában. Azonban a szerzők megállapítják, hogy a gazdasági válság nagy szerepet játszott a nevelőszülők számának növekedésében. A leendő nevelőszülők közül, akik újonnan jelentkeztek majdnem minden esetben láthatóvá vált az egyik fél esetében a munkanélküliség. (Rákó és Szabóné, 2011)

Darvas Ágnes (2016) nevelőszülőkről készült kutatása alapján többek között a nevelőszülői munka vállalása mögött álló motivációs tényezőket is megvizsgálta. Ebben a kutatásban rengeteg okot felsoroltak a megkérdezett nevelőszülők. A válaszadók egy nagy része, azért választotta ezt a hivatást, mivel saját gyermekek felnőttek, kirepültek a családi fészekből és emiatt a szülőknek hiányzott a gondozási feladatok, mivel nem volt már kit ellátni. A másik legnépszerűbb válasz volt a család bővítése miatt további gyermek vállalás. A válaszadók a legnagyobb számban a gyermek szeretet jelölték meg motivációs tényezőként a kutatásban. Az előbb említett 3 tényezőtől kívül olyan okokat is felsoroltak a vizsgált alanyok, mint például a

saját gyermek hiánya, olyan szempontból, hogy nem lehet gyermeke az adott nevelőszülőnek. További tényező a nevelőszülőségből fakadó jövedelem, amely fontos anyagi forrás. Azonban a nevelőszülőség, mint jövedelmi forrás, nem olyan nagy mértékű arányban jelenik meg válaszként a többi válaszokhoz képest. A vizsgálatban résztvevő nevelőszülők közül többen más nevelőszülő által ismerte meg ezt a munkát és az alapján tetszett meg nekik. (Darvas, 2016)

Egy frissebb, napjainkban készített kutatásban különféle tényezők jelennek meg. Herczog (2021) nevelőszülők körében történt kutatása alapján szintén megvizsgálta a nevelőszülővé válás okait. A megkérdezettek gyakran sorolták fel okként, hogy a nevelőszülőséggel, mint foglalkozással sűrűn találkozott gyermekkorban, amely megjelent vagy egy távolicsaládtag befogadásában vagy a sok gyermekes családi modell keretén belül. Ebben a vizsgálatban is, ahogy a fentebb már ismertetett Darvas (2016) kutatásában a megkérdezettek közül jelentős válaszként jelent meg okként a felnőtt gyermek önállósodása, elköltözése a családtól és a kirepült gyermek után hagyott űr pótlása miatt váltak nevelőszülővé. Számos nevelőszülő jelölte meg motivációként a család nélkül maradt gyermekekkel való foglalkozást, illetve más nevelőszülő munkájának megismerését. Ebben a kutatásban is a vizsgált nevelőszülők közül viszonylag kevés alany emelte ki a pénzügyi okot, azonban a nevelőszülőség után járó jövedelmet fontosnak ítélték meg, de számukra nem a legfontosabb tényezőként szerepel a hivatás megkezdésénél. (Herczog, 2021)

Egy külföldi kutatásban, 192 nevelőszülő motivációját vizsgálták meg. A vizsgálatban szereplő nevelőszülők legtöbbször, azaz 34,4 %-a nevelt gyermekek számára megfelelő otthon nyújtása motiválta, emellett társadalom orientált és énközpontú okok is megjelentek a vizsgálatban. (De Maeyer et al., 2014) Továbbá valószínűsíthetővé vált az is, hogy azok az emberek, akik magas iskolai végzettséggel, valamint nagyobb jövedelemmel rendelkeznek és házassági kapcsolatban élnek, azok az emberek nagyobb eséllyel válnak nevelőszülővé. Az iskolai végzettség, a magas jövedelem és házassági kapcsolat mellett megjelennek olyan befolyásoló tényezők még, mint a több szabad idővel és szülői tapasztalattal való rendelkezés, szociális támogatottság és segítő szakmában való munkálkodás, amelyek hatnak a nevelőszülői hivatás folytatására. (De Maeyer et al., 2014)

Összegezve tehát, több kutatás bemutatása alapján is látható válik számunkra az, hogy a társadalom által elterjedt nevelőszülőséggel szembeni ellenérzések, sztereotípiák nem teljesen állnak helyt. A fenti összehasonlításban láthatjuk, hogy nem feltétlenül az anyagi javakat látják a nevelőszülők egy gyermek nevelésének vállalása során, hanem sokkal inkább mélyebb, más

jellegű okok sorolhatók motivációként, mint a saját gyermek iránti vágy, gyermekszeretet, felnőtt gyermekek elköltözése után maradt űr a szülők szívében.

4. A különleges szükségletet igénylő gyermekek a nevelőszülői ellátásban

A dolgozat *4. A nevelőszülői elhelyezés működésének sajátosságai* című fejezetben említésre került a különleges nevelőszülők fogalmi definiálása, az alábbi részben pedig a különleges nevelőszülőknél elhelyezett fogyatékkal élő és 0-3 korú gyermekek ellátása kerül a bemutatásra.

A TGYSZ hozzájárulásával a fogyatékkal élő gyermekek elhelyezhetőek az otthont nyújtó nevelőszülői ellátásban, illetve gyermekotthonban. A Szociális törvény alapján meghatározott ápoló-gondozó otthonokban vagy lakóotthonokban is elláthatóak. A fogyatékkal élő gyermekek haza kerülhetnek a szakellátásból, illetve lehetőség szerint családba fogadhatják, örökbe adhatóság esetén örökbe fogadhatják. Megszűnik a nevelésbe vétel 18. életév betöltése során, azonban utógondozási lehetőség adott a fiatal felnőtt számára. (Szabóné, 2016) A fogyatékkal élő gyermekeknek valamennyi részét születésüket követően gyermekvédelmi szakellátásba helyezik el. Az elhelyezés oka lehet a fogyatékoság fennállása és a kialakult vérszerinti család krízishelyzete, ezen okok miatt a szülők a gyermekük nevelésétől visszalép. (Demcsik, 2015) További okként merül fel a szülők anyagi vagy lakhatási helyzetéhez fűződő problémái, illetve egyéb problémák felmerülése miatt mondanak le gyermekük neveléséről. A legtöbb szakellátásba került gyermekek esetében az elhelyezést követően derül fény különféle fejlődési zavarokra, eltérésekre. A normáltól eltérő fejlődési problémákra gyakran a gyermek óvodai nevelése vagy iskolai oktatás keretében rajzolódnak ki a rendellenességek és ezen intézmények javaslatára kezdik el a gyermek kivizsgálását. (Rácz, 2014b)

Jelentős trendnek bizonyul, hogy a nevelőszülőknél, avagy családszerű ellátásban lévő gyermekek száma nő. (Szabóné, 2016) A fogyatékkal élő gyermekek elhelyezését illetően befolyásoló tényezőként jelenik meg maga a fogyatékoság és annak súlyossága vagy halmozottsága. Továbbá a meglévő üres férőhelyek területelhelyezkedése, a tárgyi feltételek, különösen a speciális eszközök és akadálymentesség, a személyifeltételek, közeli és távolabbi környezeti adottsága a gondozási hely értelmében befolyásolhatják a fogyatékkal élő gyermek elhelyezését. (Szabóné, 2016) A súlyos vagy halmozottan fogyatékos, illetve tartós vagy halmozottan beteg gyermekeket rendszerint kimaradnak a nevelőszülői ellátásból, ezeket a gyermekeket a Szociális törvény értelmében ápoló-gondozó intézményekben, illetve

gyermekotthonokban helyezik el. Az előbb említett gyermekek elhelyezését nem minden esetben tudják biztosítani a nevelőszülőnél. Nincsenek meg azon feltételek rendszerei, amelyek elengedhetetlenek a gyermek nevelésével kapcsolatosan, illetve amelyekkel az állam és a nevelőszülők felől egyformán tudná biztosítani a feladatellátás biztonságát, felelősségét. (Szabóné, 2016) A fogyatékkal élő gyermekek nevelőszülőnél való elhelyezésével kapcsolatosan számos nehézség mutatkozik meg. Példának okáért minimális azon nevelőszülők száma, akik alkalmasnak bizonyulnak különleges vagy speciális szükségletű gyermek ellátására. Némely szakember úgy véli, hogy a fogyatékkal élő gyermeket és az őket ellátó nevelőszülők számára nehezen elérhető a különleges szakmai segítség, mint az intézményi ellátásban élő gyermekek vagy gyermekotthonban dolgozóké. (Rácz, 2014a) Továbbá megrendítő számunkra az a tény is, hogy a fogyatékkal élő gyermekek közül elég kevés azon gyermekek száma, akiket haza tudnak gondozni, valamint az örökbefogadás sem jön sok esetben létre. Ennek a valószínűsíthető oka lehet a társadalmi előítéletessége és diszkriminatív fellépése a fogyatékkal élők, illetve a romákkal szemben. Másik ok, hogy a vér szerinti család, ha az alapellátás megszűnik a családgondozás abba marad. (Szabóné, 2016)

A fentebb már bemutatott Czibere, Demcsik, Gyarmati és Rácz (2021) szociális vagy gyermekvédelmi szakellátásban fogyatékos gyermekek ellátásáról készült kutatása szerint a fogyatékkal élő gyermekek mellett legnagyobb számban jelennek meg a gyermekvédelmi szakellátásban a 0-3 év közötti gyermekek. (Czibere és mtsai, 2021) Ennek okán fontosnak tartjuk megismertetni a koruknál fogva különleges szükségletet igénylő csecsemők és kisgyermekek, illetve nevelőszülők helyzetét.

Kostyál L. Árpád (2016) befogadó, illetve nevelőszülők között készített kutatásában rengeteg problémát vélt felfedezni 0-3 éves gyermekekkel kapcsolatban a nevelőszülői ellátásban. Példának okáért az említett szerző által készített vizsgálatban a legnagyobb arányban jelenik meg a normáltól eltérő fejlődésű vagy elmaradott 0-3 éves gyermekek. Továbbá a krónikus beteg csecsemők és kisgyermekek száma is magas. A szeparációs szorongás, mint probléma szintén nagy arányban van jelen az említett gyermekek körében. További problémaként jelezték a nevelőszülők, a nevelési problémákat (pl. fegyelmezési nehézségek), illetve az etetés-evés nehézségét és a gondozási problémákat. Megjelennek a gyermekeknél az érzelmi problémák (pl. rengeteg sírás, dühkitörések), az alvási nehézségek, a túlzott impulzivitás és a székrekedés. (Kostyál L., 2016) A fejlődési problémák előfordulásának magyarázata lehet, hogy a gyermekvédelmi szakellátásba bekerült gyermekeket elhanyagolták,

illetve bántalmazták a vérszerinti szülők, illetve nem volt fejlődésre alkalmas a vérszerinti szülők környezete. (Kostyál L., 2016) A kutatás eredménye alapján elmondható, hogy a nevelőszülők legnagyobb arányban krónikus beteg gyermek esetén, a háziorvostól, egyéb szakrendelőktől kértek és kaptak segítséget. A fejlődési rendellenességgel küzdő gyermekekkel kapcsolatban a nevelőszülők legnagyobb arányban a Pedagógiai Szakszolgálathoz, szakorvosokhoz és korai fejlesztőkhöz fordultak. Nevelési problémák felmerülése esetén a pszichológustól, Pedagógiai Szakszolgálattól, családsegítőktől és egyéb intézményektől kaptak segítséget a nevelőszülők. A fentebb már felsorolt többi problémák közül a nevelőszülők nem minden esetben fordultak szakemberhez, mivel a probléma vagy átmeneti volt vagy pedig meg tudták oldani szakmai segítség nélkül. (Kostyál L., 2016)

Bebizonyult az előbb részletezett Kostyál L. Árpád (2016) kutatásában, hogy a nevelőszülők mennyire vesznek részt a kora gyermekkori intervencióban. Ennek okán elmondható, hogy a kora gyermekkori intervenció megjelenik a gyermekvédelmi szakellátásokban is, így különösen a nevelőszülőknél. (Kereki, 2017)

A kora gyermekkori intervenciót jelenti a gyermek megfogásától egészen az oktatási rendszerig való eljutását, illetve a családokra vonatkozó ellátásokat. Maga a kora gyermekkori intervenció felőleli szolgáltatások együttesét, problémák azonosítását, rehabilitációt, habilitációt, terápiákat és fejlesztő tevékenységeket. (Kereki, 2015) Sajnálatos módon hazánkban a kora gyermekkori intervenciót igénylő gyermekek nagy része gyakran nem részesedik a sürgőszerű ellátásban, ennek okai a szakember hiány és szakmai tudás hiánya, valamint információhiány a szülőknél és szakembereknél, területi és anyagi hozzáférési problémák is előfordulnak. (Kereki és Lannert 2009)

A nevelőszülők a Magyarországon történő kora gyermekkori intervenció rendszerében rengeteg szerepet töltenek be a nevelő-gondozói feladatokon túlmutatóan. A szülő szerep mellett, amely 0-24 órás gondozási feladatok ellátásból áll, megjelenik a professzionális gondozó szerepe is, amely azt jelenti, hogy szakemberként is foglalkoznak a gyermekkel a problémák korai felismerése érdekében. A mielőbbi szakemberhez való fordulás is fontos feladata nevelőszülőknél, hiszen alapvető cél, hogy a gyermekek időben kapjanak megfelelő segítséget, hogy fejlődési optimálisan menjen végben. Azonban vannak olyan nevelőszülők, akik úgy érzik, hogy rendelkeznek kellő ismerettel, ahhoz, hogy szakemberek segítségével nélkül megoldjanak egy-egy problémát. (Kostály L., 2016)

Gyarmati, Czibere és Rácz (2018) többek között a gyermekvédelmi szakellátásban

elhelyezett fogyatékkal élő és más okból (életkor miatt) speciális támogatást igénylő gyermekek ellátásának sajátosságairól készítettek vizsgálatot. Az említett szerzők vizsgálatában is megjelent nagy arányban az életkoruk miatt különleges ellátást igénylő gyermekek száma, különösen nevelőszülői elhelyezésnél. A megkérdezettek elmondása alapján a kisgyermekek általában szülői elhanyagolás, szülő helytelen életvitele miatt kerülnek otthont nyújtó ellátásba. A kutatás alapján számos nevelőszülő jelezte, hogy a fejlesztésre alkalmas eszközök hiányát, illetve az egyházi és nem egyházi fenntartók befolyásolják a nevelőszülői hálózat működését. Mind a két fenntartású hálózatok között észlelték a szakemberek hiányát, de főként az állami szférában lévő hálózatoknál jellemzőbb. (Gyarmati és mtsai, 2018) A szakember hiány a koragyermekkori intervenciók ellátását is megnehezíti, hiszen a koruk miatt különleges szükségletet igénylő gyermekek számára sincsen pszichológus, gyógypedagógus, gyógytornász és minden olyan szakember, aki segíteni a gyermek fejlesztését. Ezen szakemberek nem kötelezően biztosítandók a nevelőszülői hálózatokban, így a legtöbb hálózatban alternatív módon oldják meg a gyermekek fejlesztését. (Gyarmati és mtsai, 2018) Nevelőszülők számára további problémát jelent, hogy a náluk idegilegesen elhelyezett kisgyermek egészségügyi állapotáról nem kapnak tájékoztatást, emiatt gyakori, hogy a nevelőszülők a későbbiekben ismerik meg a nehézségeket a gyermek gondozásával kapcsolatban. Ennek eredményeképpen sokszor nem vállalják tovább a gyermek nevelését-gondozását, így a gyermek gondozási helye meg változik. (Gyarmati és mtsai, 2018)

A csecsemőket és kisgyermeket befogadó nevelőszülők általában jó viszonyról számoltak be a gyermekvédelmi gyámokkal kapcsolatban. Másrészt azonban több nevelőszülő sok esetben nem érzi azt, hogy szakmailag alkalmas a gyermekvédelmi gyám a feladatok ellátására. Gyakran a rosszul funkcionálóként ítélték meg a gyámi rendszert, mivel a nevelőszülők szerint ez a rendszer lassítja, illetve meggátolja a nevelőszülői munkát és kontrolálásnak ítélik meg a gyermekvédelmi gyámok közbelépését. (Gyarmati és mtsai, 2018)

5. A különleges nevelőszülők körében készített kutatás részletezése

A dolgozat témájához illően a különleges nevelőszülők mindennapi helyzetéhez és nehézségeihez kapcsolódó kutatást végeztünk, mely célja a nevelőszülők általános helyzetének ismertetése, illetve bemutatása annak, hogy milyen nehézséggel kell megküzdeniük a nevelőszülőknek fogyatékkal élő, 0-3 éves, illetve tartós beteg gyermek nevelése során.

A vizsgálat a Hajdú-Bihar vármegyeszékhelyen, a Szent Péter és Pál Görögkatolikus Gyermekvédelmi Központban működő nevelőszülői hálózatban zajlott. Az interjúk felvételére 2023. március 4.-től 2023. szeptember 14.-ig került sor.

A kutatásunkban több kérdésre kerestük a választ, amelyek a következők:

- Milyen ok(ok) miatt választották a nevelőszülői hivatást?
- Mennyire készíti fel a nevelőszülői tanfolyam a nevelőszülőket a feladataikra?
- A nevelőszülőknél milyen tapasztalata van a nevelőszülői munka elismeréséről a társadalom felől?
- Különleges szükségletű gyermekek nevelése során, milyen nehézségekkel és problémákkal küzdenek meg a nevelőszülők?
- Milyen nevelési módszereket használnak a nevelőszülőknél elhelyezett különleges szükségletű gyermekek nevelése során?

A kutatás eszközét képezte az alkalmazás előtt előre összeállított félig strukturált interjú, melynek kérdéseit több csoportra bontottunk. Ennek okán az interjú kérdései 3 fő részből álltak. A kérdések első fele a nevelőszülői hivatáshoz kapcsolódott, a második rész a nevelőszülőknél elhelyezett gyermekekre fókuszált, a harmadik és egyben utolsó rész pedig a nevelőszülők nevelési kultúráltságának felmérésére irányult. *(1. számú melléklet)* Választásunk azért esett a félig strukturált interjúra, mivel az interjú mindig mélyebb információkat tud feltárni, ezáltal mélyebb ismeretekre tudunk szert tenni, mint egy kérdőívben. Továbbá az interjú alany és a kérdező között létrejövő aktív interakció kedvezően hathat az interjú igazságtartalmára és egyben mélységére is. (Nádasi, 1993)

Az általunk elvégzett kutatás feltáró jellegű, hiszen hazánkba kevés kutatás készült ebben a témában. Az interjú alanyok számából kifolyólag, illetve a hálózat területi elhelyezkedése miatt az elkészült interjúkból általános következtetést nem tudunk levonni. Azonban egy képet adhat a különleges szükségletű gyermeket nevelő családok jelenlegi helyzetéről.

Magát a kutatás körülményét illetően az interjúk felvétele a 8 esetben az interjú alany otthonában került sor, további 2 esetben a nevelőszülői hálózat épületében, illetve 3 esetben online formában történt, mivel a nevelőszülők különböző okok miatt nem tudták vállalni a személyes találkozást. Az interjúk átlagos hossza 1,5 óra volt, a felvételek nyugodt körülmények között történtek. Az interjú alanyok előzetesen tájékoztatást kaptak az interjú

készítéséről és az önkéntes válaszadásról, illetve hangfelvétel készítéséről, valamint az interjú anonimitásáról.

5.1.Szent Péter és Pál Görögkatolikus Gyermekvédelmi Központ, mint kutatásihely bemutatása

A Szent Péter és Pál Görögkatolikus Gyermekvédelmi Központ 3 gyermekotthont és 1 nevelőszülői hálózatot működtet. Teljes körű ellátást biztosít nevelőszülők által a hatóság révén ideiglenesen elhelyezett gyermekek, illetve gyámhatóság által nevelésbe vett gyermekek részére, valamint utógondozói ellátást is nyújt. A nevelőszülői hálózat teljes körű ellátását kiegészíti a mentálhigiénés és pszichés ellátás nevelőszülők és a náluk elhelyezett gyermekek részére, valamint kikapcsolódást szolgáló rekreációs szolgáltatás is nyújt a nevelőszülőknek és gyermekeknek egyaránt. (Szakmai Program, 2022)

Maga a nevelőszülői ellátás nyújtása Hajdú- Bihar vármegyében és Jász- Nagykun- Szolnok vármegye területén történik. (Szakmai Program, 2022) A hálózat működéséért a nevelőszülő hálózat szakmai vezetője felel. A nevelőszülői tanácsadó a szakszerű működésért és nevelőszülők segítségéért, ellenőrzéséért munkálkodik az adott működési területen. A nevelőcsaládok ellenőrzését 3 heti rendszerességgel személyes úton teszi meg, informálódik az elhelyezett gyerekek állapotáról és fejlődéséről, illetve a nevelőszülők tapasztalatáról a gyermek nevelésével kapcsolatban. További feladata a hálózat fejlesztése, nevelőszülők toborzása, gyermekek ügyeinek intézése, nevelőszülők szakmai támogatása. A gyermekvédelmi ügyintéző vagy növendék ügyi tanácsadó a szakmai vezető munkájának segítése érdekében adminisztratív feladatokat lát el a hálózatban. (Szakmai Program, 2022)

A hálózat kapcsolatrendszerre elég széles. Belső kapcsolatrendszerét alkotja a nevelőszülő, a nevelőszülői tanácsadó és az utógondozó. A külső kapcsolatrendszer tekintve a hálózat együttműködik a gyermekvédelmi gyámmal, a járásokon működő gyámhivatallal lelki vezetővel, pszichológussal, Elhelyezési Osztállyal, köznevelési intézményekkel, védőnői szolgálatokkal, gyermekvédelmi szakértői bizottsággal, család- és gyermekjóléti szolgálatokkal és egyéb szolgáltatást, szakszolgáltatást nyújtó intézményekkel. (Szakmai Program, 2022)

A Szent Péter és Pál Görögkatolikus Gyermekvédelmi Központ nevelőszülői hálózata integrált nevelést biztosít a különleges szükségletű 0-3 éves, fogyatékkal élő és pszichés rendellenességgel küzdő, sajátos nevelési igényű, illetve tartós beteg gyermekek számára. A nevelőcsaládokban megvalósuló integrált nevelés célja, hogy érvényre jussanak a gyermeki

jogok, amelynek lényeges pontja az, hogy minden gyermeknek joga van családban vagy helyettesítő családban élni. További cél, hogy a gyermek képes legyen átvenni a társadalmi normákat, értékeket a családon keresztül, illetve, hogy a különleges szükségletű gyermek nevelése szegregációt elkerülve történjen meg. A problémaközpontú nevelőcsalád szeretetett és biztonságot kell, hogy nyújtson. A nevelőcsaládba került különleges szükségletű gyermek sajátítsa el olyan magatartási sémákat vérszerinti és nevelt gyermekeken keresztül, amelyek számára nagy segítséggel lehetnek a társadalmi alkalmazkodás szempontjából. (Szakmai Program, 2022) A különleges szükségletű gyermekek különleges szükséglet igényét a lakóhely szerinti, területileg illetékes pedagógiai szakszolgálat szakértői bizottságának véleménye alapján a Megyei Gyermekvédelmi Szakértői bizottság szakvéleményére alapozva a gyámhivatal által megalkotott határozat szerint ítélik meg. A fogyatékossgal élő gyermekek gondozása- nevelése hatással van a nevelőszülőknél elhelyezhető gyermek létszámra. Továbbá meghatározzák az fogyatékossgal élő gyermek számára szükséges ellátási teendőket, személyi és tárgyi követelményeket, valamint terápiákat. (Szakmai Program, 2022)

5.2. A különleges nevelőszülők a demográfiai adatai

A kutatásban 13 nevelőszülőt kerestünk meg, akik jelenleg különleges szükségletű gyermeket nevelnek. Az általunk készített kutatás mintájában szerepelt nevelőszülők demográfiai adatait áttekintve megállapításunk, hogy hasonlóan Heczog (2021) kutatásához ebben a vizsgálatban is a nevelőszülői feladatot többségében nők választják. A 13 megkérdezettből 12 fő nő volt, 1 fő pedig férfi, amelyet a 3. táblázat mutat.

3. táblázat *A kutatásban szereplő nevelőszülők nemi megoszlása*

(saját szerkesztés, forrás: saját)

Nő	Férfi
12 fő	1 fő

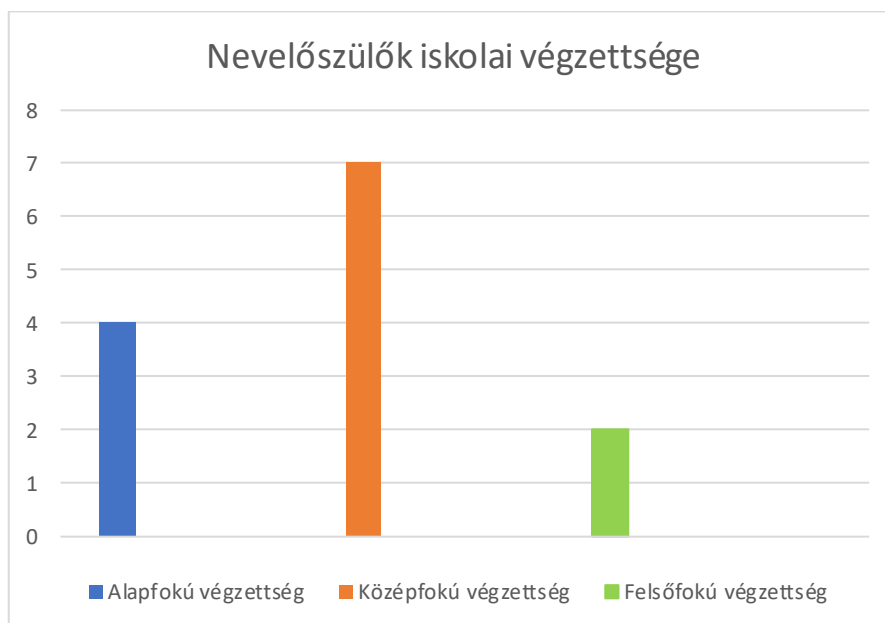
A nevelőszülők életkorát tekintve 25 év és 64 év közé tehető, nagyobb arányban jelenik meg az 50 év feletti nők száma, mint az 50 év alattiaké. Herczog (2021) által készített kutatásban is magas volt a 45- 55 év, illetve a nyugdíjhoz közeli nevelőszülők száma. Megállapítható, hogy a nevelőszülőség, mint tevékenység sokkal nagyobb számban jelenik meg a középkorú nőknél.

4. táblázat *A kutatásban szereplő nevelőszülők korcsoport szerinti megoszlása*

(saját szerkesztés, forrás: saját)

Korcsoport	Fő
25-38 év	2 fő
52-58 év	9 fő
61-64 év	2 fő

Hasonlóan Herczog (2021) vizsgálatában és az általunk készített kutatásban is magas a középfokú végzettséggel, szakmával rendelkező nevelőszülők száma, mint a felsőfokú végzettségű nevelőszülőké. A 2. ábra *A kutatásban szereplő nevelőszülők iskolai végzettségének megoszlása* szemlélteti az általunk készített vizsgálatban szereplő alanyok iskolai végzettségének adatait. A vízszintes vonal jelöli a végzettségek fokozatait, a függőleges vonal pedig a főt. A megkérdezettek többsége, szám szerint 7 fő középfokú végzettséggel rendelkezik, további 4 fő alapfokú végzettséget, 2 fő pedig felsőfokú végzettséget szerzett. A középfokú végzettséget szerzettek közül 3 fő szakmával, 4 fő gimnáziumi érettségivel rendelkezik. A nevelőszülők körében kevésbé jelennek meg a diplomával vagy főiskolai végzettséggel rendelkezők száma.

1. ábra *A kutatásban szereplő nevelőszülők iskolai végzettségének megoszlása*

(saját szerkesztés, forrás: saját)

A kutatásunk mintájában szereplők családiállapotát vizsgálva nagy arányban jelennek meg a házassági kapcsolatok ugyanis 10 fő házastársi kapcsolatban él, 1 fő elvált, 1 fő özvegy, további 1 fő pedig egyedülálló, amelyet az 5. táblázat *A kutatásban szereplő nevelőszülők családiállapotának megoszlása* ábrázol. Herczog (2021) kutatásában is hasonló arányban jelennek meg a házastársi kapcsolatok.

5. táblázat *A kutatásban szereplő nevelőszülők családiállapotának megoszlása* (saját szerkesztés, forrás: saját)

Családiállapot	Fő
Házas	10 fő
Elvált	1 fő
Özvegy	1 fő
Egyedülálló	1 fő

Herczog (2021) vizsgálatában a vizsgált nevelőszülők leginkább falvakban éltek, mint városokban, leszámítva a fővárosban élők arányát. Ezzel ellentétben az általunk készített kutatásban szereplő nevelőszülők nagy arányban városokban élnek. A mintában szereplők közül 7 fő városban él, 1 fő megyeszékhelyen és további 5 fő falvakban található meg. Elmondható, hogy a nevelőszülőség sokkal gyakoribbnak bizonyul a városokban, mint falvakban, községekben, amelyet a 3. ábra *A kutatásban szereplő nevelőszülők lakhelyének megoszlása* mutat.

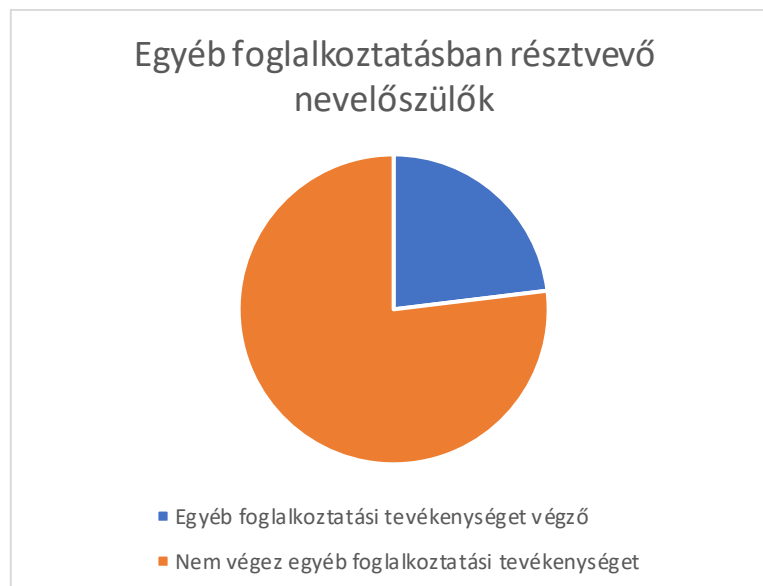
2. ábra *A kutatásban szereplő nevelőszülők lakhelyének megoszlása* (saját szerkesztés, forrás: saját)

Herczog (2021) kutatásához viszonyítva hasonló trendet láthatunk az általunk készített vizsgálatban a nevelőszülői hivatásban eltöltött idővel kapcsolatosan. Herczog (2021) kutatásában is legnagyobb arányban jelent meg a 10 évnél hosszabb ideje nevelőszülői tevékenységet végzők száma. Az általunk vizsgált 13 nevelőszülő között (6. táblázat) is jelentős mértékű (6 fő) azon nevelőszülők aránya, akik 20 vagy annál több éve végzik a nevelőszülői hivatást. További 1 fő 14 éve nevelőszülő, 9-10 éve 2 fő, 8 éve 1 fő, 5-6 éve pedig 3 fő tevékenykedik nevelőszülőként. A megkérdezett 13 fő elmondása alapján korábban mind a 13 alany TGYSZ által fenntartott hálózatban kezdte el a nevelőszülői munkát, majd később alakult át egyházi fenntartásúvá, azaz a Szent Péter és Pál Görögkatolikus Gyermekvédelmi Központban nevelőszülői hálózatába folytatták a munkát, tehát effektíve nem történt az általunk vizsgált nevelőszülők között hálózatváltás, kizárólag csak a fenntartó változott.

6. táblázat *A kutatásban szereplő nevelőszülők hivatásban töltött ideje* (saját szerkesztés, forrás: saját)

Év	Fő
20-23 év	6 fő
14 év	1 fő
9-10 év	2 fő
8 év	1 fő
5-6 év	3 fő

Az általunk készített kutatásban az alanyok között vizsgáltuk a nevelőszülő foglalkozás melletti plusz kereső tevékenység folytatását is. Darvas (2016) vizsgálatában megállapították, hogy a nevelőszülőknek szükségük van egy másodállásra, hogy meg tudjanak élni, mivel a nevelőszülőségből származó juttatás kevésnek bizonyult. Azonban a mi kutatásunkban kevés számban jelennek meg azok a nevelőszülők, akik egyéb kereső tevékenységet folytatnak. Valószínűsíthető, hogy 10 év távlatában történt olyan szintű emelés a nevelőszülői díjjal kapcsolatban, amely nem kívánja meg a másodállás meglétét. Az általunk vizsgált nevelőszülők között 10 fő nem folytat egyéb kereső tevékenységet a nevelőszülőség mellett, olyan okokra hivatkozva, mint az időhiány vagy az egészségügyi probléma. További 3 fő pedig végez egyéb kereső tevékenységet a nevelőszülői munkával párhuzamosan, mivel kevésnek érzik a nevelőszülői munka után járó pénzösszeget.

3. ábra A kutatásban szereplő nevelőszülők egyéb foglalkoztatási tevékenység végzésének megoszlása (saját szerkesztés, forrás: saját)

5.3. A nevelőszülőknél elhelyezett különleges szükségletű gyermekek bemutatása

A következőkben a nevelőszülők által nevelt különleges szükségletű gyermekek számát kívánjuk bemutatni a 7. táblázat alapján. Az általunk megkérdezett nevelőszülők összesen 43 fő gyermeket nevelnek, ebből 19 fő különleges szükségletű. A kutatásban részt vevők nagyobb arányban nevelnek fogyatékkal élő gyermeket, mint 0-3 korú gyermeket. A megkérdezett 13 nevelőszülőknél összesen 6 fő csak fogyatékkal élő gyermeket és 4 fő csak 0-3 éves gyermeket nevel, ezen adatokon belül 3 fő esetben pedig egyszerre nevelnek fogyatékkal élő és 0-3 éves gyermeket.

A fogyatékkal élő gyermekek közül legnagyobb arányban az autizmus spektrum zavarral küzdő gyermekek vannak jelen, a 19 különleges szükségletű gyermekből 4 gyermek esetében jelent meg az autizmus spektrum zavar. Az autizmuson kívül 1 gyermek enyhe értelmi fogyatékos, 1 gyermek közép súlyos értelmi fogyatékos, további 1 gyermek pedig súlyos értelmi fogyatékos. Halmozottan fogyatékos gyermekek száma 1 fő, beszéd fogyatékkal élő gyermek további 1 főt jelent. Továbbá 1 fő Down- szindrómás gyermeket is találtunk nevelőszülőnél elhelyezve.

7.táblázat A kutatásban szereplő nevelőszülők által nevelt különleges szükségletű gyermekek megoszlása (saját szerkesztés, forrás: saját)

Nevelőszülők	A nevelőszülők által nevelt gyermek száma	Különleges szükségletet igénylő gyermekek száma	Fogyatékkal élő gyermekek száma	Koruk miatt különleges szükségletet igénylő gyermekek száma (0-3 év)
1. Nevelőszülő	3 fő	1 fő	1 fő	-
2. Nevelőszülő	4 fő	2 fő	2 fő	-
3. Nevelőszülő	5 fő	2 fő	1 fő	1 fő
4. Nevelőszülő	1 fő	1 fő	1 fő	-
5. Nevelőszülő	1 fő	1 fő	-	1 fő
6. Nevelőszülő	3 fő	1 fő	1 fő	-
7. Nevelőszülő	3 fő	1 fő	1 fő	-
8. Nevelőszülő	6 fő	3 fő	1 fő	2 fő
9. Nevelőszülő	3 fő	1 fő	1 fő	-
10. Nevelőszülő	5 fő	3 fő	1 fő	2 fő
11. Nevelőszülő	2 fő	1 fő	-	1 fő
12. Nevelőszülő	2 fő	1 fő	-	1 fő
13. Nevelőszülő	5 fő	1 fő	-	1 fő
Összesen	43 fő	19 fő	10 fő	9 fő

Az általunk vizsgált nevelőszülőknél elhelyezett gyermekek között a tartós beteg gyermekek száma önmagában nem figyelhető meg. Az általunk vizsgált nevelőszülők által nevelt gyermekek tartós betegsége társul az alacsony életkorral, de leginkább a fogyatékkal való kapcsolódás figyelhető meg. A 8. táblázatban látható, hogy a legtöbb esetben a megkérdezett nevelőszülők olyan gyermeket nevelnek, aki fogyatékkal élő és tartósbeteg, illetve 0-3 éves és tartós beteg. Tartós betegséggént jelent meg, súlyos szív-és érrendszeri betegség, daganatos megbetegedés, érzékszervi problémák és idegrendszeri problémák.

8.táblázat A kutatásban szereplő nevelőszülőknél elhelyezett tartósbeteg gyermekek megoszlása (saját szerkesztés, forrás: saját)

Az összes nevelt gyermek száma a 13 nevelőszülőnél	Különleges szükségletű gyermek	Tartós beteg gyermek	Tartós beteg és fogyatékkal élő gyermek	Tartós beteg és 0-3 éves gyermek
43 fő	19 fő	0 fő	3 fő gyermek	1 fő gyermek

A megkérdezett nevelőszülők beszámolója alapján a náluk elhelyezett gyermekek általában családi környezetből kerültek a nevelőszülői ellátásban, kevesebb esetben kórházból, illetve intézményből. A nevelésbe vétel vagy ideiglenes elhelyezésnek az oka legtöbbször súlyos fizika bántalmazás, elhanyagolás, otthagyas, szexuális abúzus, elégtelen lakó környezet, szülők nem megfelelő életvitele. 8 nevelőszülő számolt be arról a rendszeres nevelt gyermekek és vészerinti szülők rendszeres és időszakos kapcsolattartásáról. A nevelőszülők segítik a kapcsolattartást az által, hogy jó viszonyt ápolnak a szülőkkel, az ellenszenves magatartás csak bizalmatlanságot váltana ki. Az elmondások alapján fontos biztosítani a szülőket arról, hogy a gyermek jó kezekben van a nevelőszülőknél, hiszen ez alapozza meg a bizalmat. Több nevelőszülő életvitelhez kapcsolódó tanáccsal szokta ellátni a szülőket, hogy segítse a majdani hazagondozást. A következő interjú részlet mutatja be, hogy mivel tudják leginkább segíteni a kapcsolattartást a nevelőszülők.

„Hát szerintem a szülői iránti tisztelet. Volt olyan, hogy az egyik gyerek anyukája bekerült a kórházba és mentünk meglátogatni, sütöttem az anyukának sütit is, tehát látni a kell a szülőnek, hogy a gyermek jó kezekben van. Ezt mutatni kell és így el lehet kerülni a problémákat.”
(7.interjú)

A vizsgált nevelőszülők közül 13 főből 9 főnél testvérek együttes elhelyezése történt, esetenként többes testvérekről esett szó. A megkérdezettek többsége, azaz 7 fő nevelőszülő számolt be arról, hogy jónak találják a testvérek együttes elhelyezését, mivel a nagyobb testvérek magatartásban jó példát mutatnak a kisebb gyermekeknek, illetve egyfajta biztonságot jelent a nevelt gyermekek számára testvérek jelenléte

A kutatásban szerepelt nevelőszülők kevés esélyt látnak a náluk nevelkedő fogyatékkal élő gyermekek hazagondozására, mivel előfordul, hogy a család nem jár kapcsolattartásra vagy nem tud vagy nem akar tenni, azért, hogy megszüntesse vagy enyhítse a családból való kiemelés

okát. A következő interjú részlet mutatja be a nevelőszülők véleményét arról, hogy a náluk elhelyezett fogyatékkal élő gyermeknek mennyi esélye van a hazagondozásra.

„Hát szerintem nincs, a szülők nem tesznek érte. Szóban ígéretnek a szülők és ennyi, nem dolgoznak a szülők, nincs hol lakniuk, nincs mit enniük, hogy akarják őket haza vinni? Hova?”
(10.interjú)

Továbbá arra sem látnak valószínűséget, hogy az ők általuk nevelt fogyatékossgal élő gyermek örökbefogadják, mivel úgy gondolják, hogy az örökbefogadók nem szeretnék egy fogyatékkal élő gyermeket nevelni, ennek oka a tudás hiány a fogyatékossgáról és az előítéletesség. Az alábbi interjú részlet mutatja be a nevelőszülőnél nevelkedő fogyatékos gyermekek örökbefogadásának esélyéről kapcsolatos vélekedést.

„Ilyen nagy gyereket már nem szoktak örökbe fogadni, hát felnőtt lesz lassan. Senki sem fog örökbe fogadni egy 17 éves, pelenkás súlyos értelmi fogyatékos gyereket se Magyarországon, se külföldön.” (4.interjú)

A kutatásban résztvevő nevelőszülők véleménye alapján több anyagi juttatással, illetve természetbeni támogatással kellene ösztönözni az embereket, arra, hogy nevelőszülővé váljanak és fogyatékkal élő gyermek nevelését-gondozását biztosítsák. Természetbeni segítség alatt a legtöbb nevelőszülő azt érti, hogy a megrongált bútorok, berendezések megjavíttatása vagy a fejlesztő foglalkozásokra való eljutás támogatása. Továbbá szükség lenne a társadalmi érzékenyítésre a fogyatékossgal kapcsolatban, illetve több ismeret fogyatékossg típusairól, valamint fogyatékkal élő gyermekek neveléséről és szükségüknek kielégítésének módjáról. A következő interjú részletekben olvashatunk erről.

„Hát több fizetés, mert sokan ezért adják vissza ahogy hallom a nevelőszülők a gyerekeket. Több pénz kéne, ami ösztönözné embereket. Itt a világba csak a pénz beszél. Hiába szeretnél a gyerekeknek megadni mindent, ha nincsen egy forintod se.” (11.interjú)

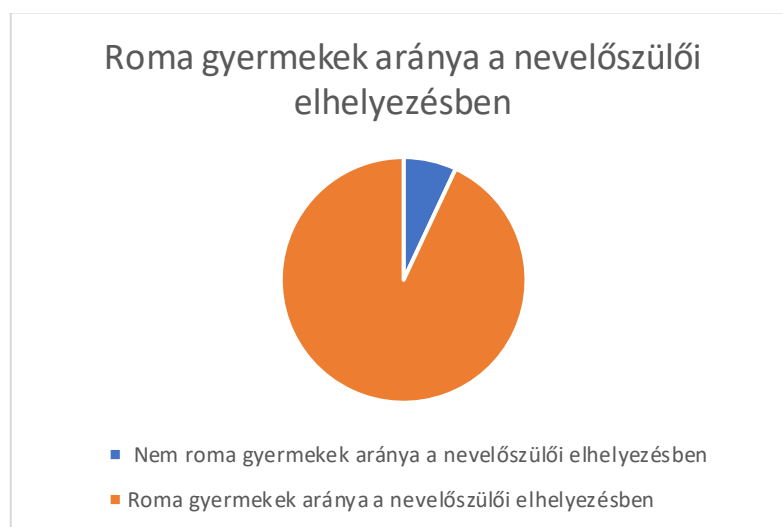
„Szerintem társadalmi érzékenyítésre, mivel a legtöbb ember nem ismeri és fél a fogyatékos gyermekektől, mert nem tudják milyenek.” (2.interjú)

5.4.Roma származású gyermekek a nevelőszülői ellátásban

Az Európai Roma Jogok Központja (2007) (továbbiakban ERRC) vizsgálata alapján Magyarországon a roma származású gyermekek vitathatatlanul felülreprezentáltak a hazai gyermekvédelmi szakellátásokban. Az országos felmérésben 1866 gyermek szerepelt alanyként és kimutathatóvá vált, hogy 32%-a roma származású. A vizsgálat eredménye alapján a roma

származású gyermekek két és félszer nagyobb eséllyel jutnak be a szakellátásokba, mint a nem roma származású gyerekek, ugyanakkor életkoruk előrehaladtával csökken a szakellátásokba való bekerülés esélye. (ERRC, 2007)

A szakellátásokban bekerülő roma gyermekek bejutásának lehetséges oka a nem megfelelő szülői élet- és lakás körülmények, az ebből adódó veszélyeztetettségek, valamint a szülők által elkövetett bűncselekmények sokszorossága. A roma gyermekek viselkedéséhez kapcsolódó veszélyeztető faktorként jelenik meg az bünelkövetés, iskolakerülés, ezzel szemben a nem roma gyermekeknél magatartási problémák és pszichés rendellenességek a veszélyeztető tényező. (Neményi és Messing, 2007) A roma származású gyermekek leginkább az otthont nyújtó szakellátások közül a gyermekotthonban találhatóak meg nagyobb arányban. Ezen kijelentés mögött okként jelenik meg, hogy a nevelőszülői elhelyezések száma a roma gyermekek esetén alacsony, illetve nagyobb valószínűséggel kerülnek vissza nevelőszülőktől az intézményi nevelés keretei közé, mint a nem roma származású gyermekek. (ERRC, 2007) A roma gyermekek szakellátásban, főként a nevelőszülői elhelyezésben lévő magas arányát bizonyítja az általunk lefolytatott kutatás is. A kutatásban megkérdeztük a vizsgálatban szereplő nevelőszülőket a náluk elhelyezett gyermekek vélhető nemzetiségéről. A válaszokat összegezve (5.ábra) kirajzolódott, hogy 43 gyermekből 40 gyermek roma és minden megkérdezett nevelőszülő nevel jelenleg roma származású gyermeket. Ennek okán érdeklődtünk afelől, hogy okoz-e a nevelőszülőknek nehézséget a roma gyermekek nevelése. A 13 nevelőszülő közül 13 fő válasza volt, hogy nem érzékelik problémaként a roma gyermekek nevelését, fogadását. A válaszokból kifolyólag egy elfogadó, előítéletmentes nevelőszülői körrel beszélhetünk, amely a lentebb található interjú részletekben is jól látható.

5.ábra A kutatásban szereplő nevelőszülőknél elhelyezett roma származású gyermekek aránya
(saját szerkesztés, forrás: saját)

„Neveltünk már roma gyermeket. Nem láttuk a különbséget köztük. Minket nem érdekel a származása ilyen téren. Hiszen a roma gyerekek is olyan gyerekek, akiknek segítségre és szeretetre van szüksége. Azt gondolom, hogy megadtunk neki is mindent, mint a nem romának.”

(1. interjú)

„Eleinte okozott számomra és a családom számára is. Sajnos az édesapám romák keze által halt meg, ez nagyon nehéz volt, de tudtuk, hogy ha nem megy oda, ha nem beszélget vele, akkor nem történik meg a baj. Talán akkor engedtem el ezt a romákkal szembeni ellenszenvet, előítéletet mikor megkaptam a roma testvérpárt. Amikor megláttam őket és megkaptam, hogy romák, azon kattogott az agyam, hogy otthon ezt meg kell beszélnem a családommal, mert azért nagy fájdalom volt a lelkünknek apám elvesztése. Hazamentem és mindenki azt mondta, hogy rendben, fogadjuk be őket. Innentől kezdve nem foglalkoztam más családtag véleményével, mert ez a mi családuk, a mi életünk és nekem a legfontosabb személyek mondták, hogy vállaljam ezeket a gyerekeket. Látszott, hogy szolidak és intelligensek ezek a gyerekek, főleg mikor megnéztem a bizonyítványukat.” (7.interjú)

„Ó, dehogy is. Nekem a gyerekek roma származásúak. Én sose voltam rasszista, engem nem érdekel senki bőrszíne, romák közt élek amúgy is, nekem ők ugyanolyan emberek, meg hát gyereknél sosem tennék különbséget, hogy őt most nem vállalom, mert roma. „ (6. interjú)

A fenti idézetek szemléltetik az elfogadó attitűdöt a nevelőszülők felől. Azonban megkérdeztük a vizsgált nevelőszülőket a nehézségekről, amelyek egy roma gyermek nevelésével kapcsolatban felmerülhetnek. Legtöbben a kedvezőtlen szocio-kulturális háttérből fakadó problémákat emelték ki, mint például a roma gyermekek alacsony értelmi képességét, amely az otthoni rossz, szegényes körülményekre és a szülők alacsony iskolázottságra vezethető vissza. A roma vérszerinti szülők ellenállását, alacsony együttműködésiképességét is említették problémaként. Továbbá említésre került a köznevelési intézmények negatív diszkriminációja, illetve a romák szokás és nyelvi kultúrájának heterogenitása. A roma gyermekek neveléséhez kapcsolódó nehézségeket a következő interjú részletekben mutatjuk be.

„Leginkább a szociális hátrányokból eredő problémák. Gyakori a trágár beszéd, a szűk szókincs, nem tudják magukat kifejezni és a környezetükben sem nagyon tudnak tájékozódni. De mindez kellő odafigyeléssel és idővel korrigálható. Ami nehézség lehet még, az a szülők

habitusa. Sokszor indulatosan kommunikálnak velünk, nem mindig értik meg azt, hogy mi segítő szándékkal fordulunk feléjük. Nehéz velük megértetni, hogy mi egyenrangúak vagyunk, és nem ítélkezünk felettük.” (2. interjú)

„Bátran merem azt mondani megkülönböztetés van, amikor intézménybe iratjuk őket, iskolába vagy óvodába. Nekem heti szinten három- négy alkalommal mindig szólnak, hogy most ez a baj a gyerekek menjek érte, most az a baj a gyerekek menjek érte, semmi baja nem volt csak egy kicsit rosszkodott az órán és kész. Meg kell tanulni kezelni a gyereket és nincs gond. Tehát a pedagógusok felől van nehézség, nem szeretnek velük bíbelődni, nem bírják a kis romákat.” (10. interjú)

„Én azt látom, hogy a roma gyerekek, és most magam ellen beszélek, mert én is az vagyok, tisztaszégyen, de ezek a gyerekek jobban lemaradnak, mint a nem romák. Tehát akármikor egy roma gyerek jött hozzám, mindig rossz tanuló volt, butácska volt a szülők miatt, mert azok nem foglalkoztak otthon velük. A nem roma gyerekek mindig ügyesebbek voltak egy kicsit. Mindig többet kellett a roma gyerekekkel nálam foglalkozni, hogy jól teljesítsen az iskolában meg ilyesmi.” (13. interjú)

5.5.A nevelőszülői hálózatok és fenntartók működésének vizsgálata

Vizsgálatunkban megkérdezett szereplő nevelőszülők elmondása alapján legtöbbször a TGYSZ-nél kezdték a munkájukat és egy pár éve vette át őket a Görögkatolikus egyház, azaz 7 fő dolgozott márt más fenntartóval, ez esetben az állami fenntartót említették volt működtetőként. Nevelőszülők többsége, azaz 7 fő nem tudott nagyobb változásról beszámolni a fenntartóváltás kapcsán, többen említették, hogy a kizárólag a hálózat neve változott és talán sokkal bensőségesebb, családiasabb a mostani egyház által fenntartott hálózat, ez köszönhető a vallás központúságnak és a hálózatban dolgozók személyének. A következő interjúk részletekben olvashatunk a fenntartói változásról.

„Eleinte Hajdú-Bihar Megyei Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálatnál voltunk, aztán itt megszűnt a nevelőszülői hálózat és nem volt más választásunk, átirányítottak minket ehhez a görögkatolikus hálózathoz. De nem látunk nagy különbséget a két hálózat között, mind a kettő működése megfelelt/felel számunkra.” (1.interjú)

„Ugye én végül is kezdetben állami fenntartónál voltam, utána vette át az egyház, tehát csak a név változott, egyébként működésben nem látok különbséget. Semmivel nem lett jobb vagy rosszabb, mint volt, olyan nagy változás nem történt, legalább is én nem láttam.” (4.interjú)

További 6 fő számolt be arról, hogy van ismerete más nevelőszülői hálózat működéséről, azonban az információk validitása vitatott. Pusztán csak nevelőszülők elmondása által hallottak tényeket. Több nevelőszülőnek kérdésünkre adott válasza az volt, hogy eleinte állami fenntartású hálózatban működtek, ezáltal úgy értelmezték, hogy dolgozott már más hálózatonál.

A megkérdezettek más hálózatokról való információ alapján arról számolt be, hogy az egyházi fenntartású hálózatok több anyagi és természetbeni támogatást nyújtanak a nevelőszülőknek, mint a nem egyházi. Továbbá több programok szerveződnek egyház által a nevelőszülők és gyermekek számára, illetve sokkal családiasabb az atmoszféra, mint egy nem egyházban.

A résztvevő nevelőszülők többsége (7 fő), úgy érzi, hogy meg van elégedve a jelenlegi nevelőszülőihálózattal, amiben működik. Jó viszonyban vannak az ott dolgozókkal és úgy gondolják, hogy segítik a munkájukat, amely nagyban megkönnyíti az együttműködést. A következő interjú részletekben olvashatóak az elhangzott vélemények a nevelőszülői hálózat működéséről.

„Maga a hálózat együttműködik a nevelőszülővel. Kiemelném a pszichológust, úgy érzem, hogy félig-meddig kollegális szinten van a kapcsolatunk, tehát szakmailag haladunk együtt. Nekem, ha szükségem van valamiféle támogatásra mindig megkapom. Elismerésben is részesültem már, voltam az éve nevelőszülője is. Ez pedig nagyon jó érzés volt tőlük. Akármikor találkozunk más munkatársakkal, szeretettel fogadnak, őszintén érdeklődnek a hogylétemről, nem csak a gyerekekről.” (8.interjú)

„Én meg vagyok mindenkiel elégedve én, ha kérek kapok, ha segítség kell segítenek, most legyen akár az egy papír kitöltés vagy időpontok kérése ilyesmik mindig segítenek. Akármikor bemegyek oda kedvességgel várnak, szólnak hozzám tehát nekem sokat segítenek még így lelkileg is vagy hogy mondjam. Ez nagyon ritka, hogy 23 éve egy cégnél dolgozok, higgye el és erre én büszke vagyok, mert valamilyen szinten csak szeretnek megelégedettek velem, mert csak adnak gyerekeket. Ez a hálózat olyan, mint egy családkör. Nincs probléma, nagyon jó ez a hálózat.” (13.interjú)

A kutatásban szereplő 6 fő arról számolt be, hogy számukra semmilyen segítséget nem nyújt a hálózat, különösen a váratlan élethelyzetekben. Nevelőszülők elmondása alapján egészségügyi probléma felmerülésekor a hálózat nem segít a gyermekelhelyezésben, ezért alternatív megoldásokhoz folyamodnak. Említésre került, hogy a nevelőszülőnél a nevelt

gyerekek által elromlott, megrongált tárgyak cseréjére, javíttatására sem nyújt anyagi segítséget a hálózat. A hálózat működésének a negatív megítélése az alábbi interjú részletekben olvasható.

„Hát őszinte leszek semmit, nem segít. Volt egy betegségem és műteni kellett, szóltunk emiatt a nevelőszülői tanácsadónak, hogy nem tudjuk, hogy mi legyen a gyerekkel, mert a férjemnek muszáj dolgozni. Erre azt a választ kaptuk, hogy ügyesek vagyunk mi oldjuk meg családon belül. Így sajnos muszáj volt a férjemnek táppénzre menni és szabadságokat kivenni míg gyógyultam. Hiányolom a segítséget, mert ha baj van akkor nem kapunk semmit csak annyit, hogy „ügyesek vagytok, majd megoldjátok valahogy”. Nagyon kemény volt az az időszak nekünk.” (5.interjú)

„Hát most nem látom, hogy segítene. Most, hogy kórházba kerültem kértem a hálózatot, hogy biztosítson egy személyt, aki vigyáz a gyerekekre míg én oda vagyok és nem igazán segítettek. Régebben jobb volt, mert volt ilyen ruha gyűjtés is, hogy a nevelőszülők, amiket már nem használtak gyerekruhát, ilyesmiket összedobtak és cserélgettünk, ezt a hálózat meg koordinálta. Meg több adomány volt élelmiszer, ruha, játék, most már az sincsen. Most így egymás között megoldjuk ezeket a ruha cserét, amit tudunk. A pandémia idején is nem nagyon tudtunk járni bevásárolni, azért jó lett volna, ha adtak volna akkor is adományokat, liszt, cukor meg ilyesmi, de akkor sem csináltak semmit. Kaptunk maszkot, meg kézfertőtlenítőt, jó örültünk neki, de azért én itthon voltam akkor is 5 gyerekkel és a férjemnek balesete volt, fekvő beteg volt, eltört a nyaki csigolyája, tehát nehéz volt az az időszak. Szerintem több segítség kéne a hálózattól ilyen téren.” (10.interjú)

„Hát nem segíti. Nagyon sokan átmentek máshova, más hálózathoz, mert nincs segítség. Máshol, ha jön egy gyerek bútorral segítik, ruhával itt nálunk ez nem működik. Itt a minimális adják máshol megadták a plusz 10.000 Ft-okat. Szóval fukarok. Ez van.” (9.interjú)

5.6.A nevelőszülői képzések hasznosságának vizsgálata

Az általunk megkérdezett nevelőszülők közül mindenki részt vett a 60 órás FIKSZ alapképzésen, hiszen ez egy feltétele volt annak, hogy megkapják a működési engedélyt. Kevesebben vettek részt az 500 órás képzésen, illetve folyamatos a továbbképzésen való részvétel minden nevelőszülőnél. Többségük szerint ezek a képzések nem készítettek fel vagy alig a nevelőszülői feladatra. Az interjúk alapján a nevelőszülői képzés hiányossága rajzolódik ki. A nevelőszülők hiányolják a gyakorlatias elemeket, módszereket a képzésen, illetve a követelmények is alacsonyak, ezáltal úgy gondolják, hogy nem elég szelektáló a nevelőszülői képzés, így megkaphatják az engedélyt olyanok is, akik számára nem alkalmas a nevelőszülői

munka. Továbbá a különleges szükségletű, fogyatékokkal élő gyermekekről kevés ismeretet adnak át a képzéseken, hiátusként bizonyul a pedagógiai módszertani tanácsok a nevelőszülők számára.

10 fő nevelőszülő jelezte, hogy szívesen részt venne további nevelőmunkát segítő programon, tréningen vagy szupervízió. Az érdeklődés leginkább pszichológiai és mentálhigiénés tanácsadás, rekreációt segítő tréning iránt lenne. Úgy véli, hogy az új ismereteket közvetítő programoknak sokkal gyakorlatiasabbnak, módszertanibbnak kellene lenni, hogy sokkal eredményesebb legyen a tanultak alkalmazása. Az alábbi interjú részletekben láthatóak a nevelőszülői képzésekről alkotott vélemények.

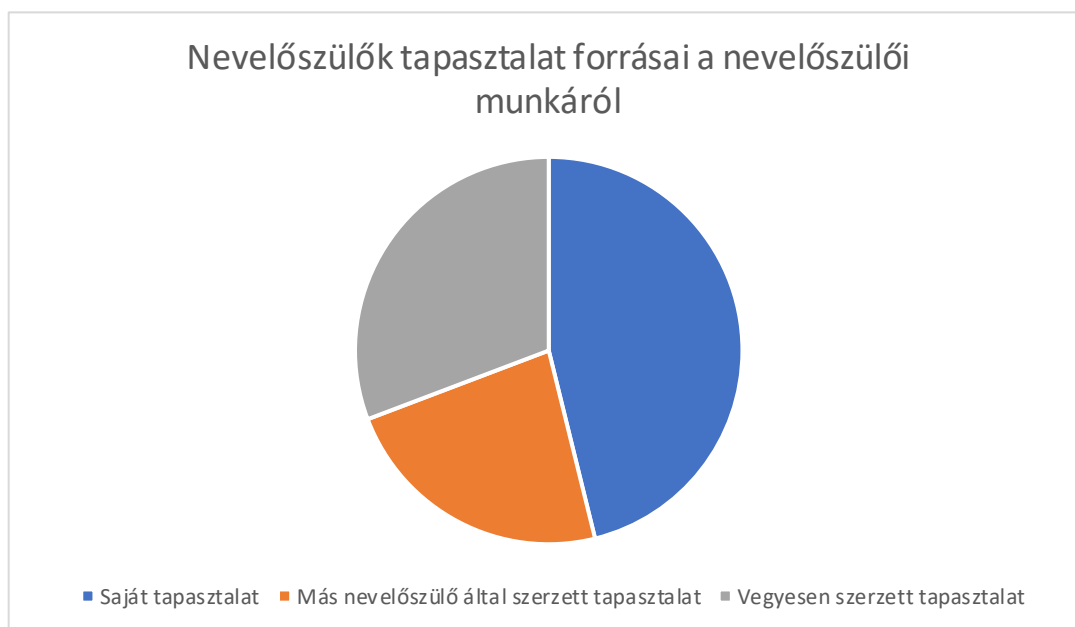
„Azt látom, hogy a képzések nincsenek olyan színvonalon kivitelezve, mint a szüleim idejében. A szüleim képzésének ideje alatt elég komoly pedagógiai, pszichológiai és egészségügyi képzési követelmények voltak. Édesanyám a tavalyi évben működő nevelőszülőket oktatott és már ott nem azt a színvonalas oktatást képviselték, mint régen. Ott már csak a nevelőszülők megjelenése is elég volt, hiszen készült egy fotó és ennyi. Tehát annyira ráment a képzés a dokumentáció részére, hogy az legyen flottul, hogy a minőségi tudás átadás háttérbe szorult. Véleményem szerint a mostani képzések nem úgy készítik fel a nevelőszülőket, ahogy azt a nevelőszülők igényelnék és a hétköznapiakban alkalmazni is tudnák.” (2.interjú)

„Hát az alap feladatokra felkészített, a gondozásra mega nevelésre, de mondjuk az ilyen különleges gyerekek nevelésére nem. Mondjuk nem is volt rá nagyon idő, nagyjából elmondták, hogy fogadjuk el őket és támogassuk a fejlesztésben, de mondjuk konkrét esetek, módszereket, fogyatékoságok fajtáit nem mutatták be nekünk, pedig jó lett volna.” (6.interjú)

„Hát az alapképzésen szinte semennyire. Végül is csak annyira, hogy lesznek kihívások, de menet közben jön rá az ember, hogy azért ezek nem olyan egyszerű dolgok. Hiába van egy képzés, pontos „receptet” meg tanácsot nem tud adni. Tényleg csak egy alapot adtak. Nem úgy működnek a valóságban, az ott elmondottak. Itt gondolok arra, hogy elmondják például, hogy hogyan kell a gyermekkel „bánni”, ha megérkezik a családba, de szerintem az oktatók, legalábbis a mi továbbképzésünkénél nem voltak azzal tisztában, hogy minden gyermeknek más személyisége van. Nem minden gyereknél jött be egy, ugyanolyan módszer, amit ott tanítottak nekünk.” (1.interjú)

Az interjúk során kitértünk a nevelőszülők tapasztalat szerzésének forrásaira is (6. ábra). A megkérdezettek válaszai alapján 6 fő inkább saját tapasztalatból tanult legtöbbet vagy informális módon szereztek tudást és tapasztalatot a nevelőszülőségről és a különleges

szükségletű nevelt gyermekről. Saját tapasztalat részletezéskor sokszor hangzott el, hogy a vérszerinti gyermek nevelése során szereztek annyi tapasztalatot, hogy a nevelt gyerek esetében viszonylag könnyebb volt a gondozás-nevelés. További 4 fő számolt be arról, hogy vegyesen szerzett tapasztalatot, segítettek más nevelőszülők is és később a saját tapasztalatból merítkeztek. Más nevelőszülőtől 3 fő szerzett tapasztalatot, főként a családban lévő nevelőszülők által és barátoktól, akik szintén nevelt gyerekekkel foglalkoztak.

6.ábra *Kutatásban résztvevő nevelőszülők nevelőszülőségről szerzett tapasztalati forrásai*
(saját szerkesztés, forrás: saját)

5.7. A nevelőszülői munka „intézményesedése”, gyámmal és nevelőszülői tanácsadókkal való együtt működésnek vizsgálata

A kutatásban résztvevő nevelőszülőket megkérdeztük a nevelőszülői munka intézményesedéséről. Ez alatt azt értettük, hogy különböző szakemberek kísérik figyelemmel a nevelőszülők munkáját, ilyen szakember a gyermekvédelmi gyám, nevelőszülői tanácsadó, akik havi rendszerességgel látogatja meg a családot. Ebből kifolyólag felkeltette az érdeklődésünket, hogy mennyire érzik ezt a nevelőszülők zavarónak ezeket a látogatásokat.

A vizsgált nevelőszülők közül 10 fő nem gondolja zavarónak, hogy folyamatosan megfigyelik a szakemberek, nem kontrollként élik meg a szakemberek jelenlétét. Úgy vélik, hogy a szakembereknek ez a munkájuk és a gyermekek érdekében muszáj folyamatosan együttműködniük. A vizsgálatban jellemzően jó együttműködésről számoltak be a megkérdezett nevelőszülők a gyermekvédelmi gyámokkal és nevelőszülői tanácsadókkal. A

nevelőszülők véleménye szerint a szakemberek segítik munkájukat és bármikor számíthatnak a segítségükre. A nevelőszülői munka intézményesedéséről alkotott vélemények az alábbi interjú részletekben olvashatóak.

„Ezt én elfogadom, hiszen a munkámhoz hozzátartozik. Én ezt tudomásul veszem, hogy jönnek a szakemberek, hiszen ez a gyerekek érdekében történik. Szerintem ez nem is egy rossz dolog, hiszen lehet hallani a médiából, hogy milyen súlyos dolgok történhetnek a gyerekekkel és nem biztos, hogy mindenki rátermett a nevelőszülőségre, ezért kell minket „ellenőrizni”. ” (7.interjú)
A nevelőszülők a szakemberekkel való jó együttműködését a következő interjú részlet mutatja be.

„Én mindenkivel jó viszonyt ápolok, minden tanácsadóval, gyámmal én meg vagyok velük elégedve. Mi teljesen összedolgozunk velük én úgy vagyok, mint egy munkatárssal, olyan viszonyban vagyok velük. Bármi bajom van segítenek, volt, hogy éjjélkor volt gondom egy gyerekkel akkor éjjélkor a gyám felvette a telefont és segített tehát mi így vagyunk. Én velem nagyon normálisok. Nincs az, hogy most ők kötekednek vagy belekötnek valamibe, vagy ilyesmi.” (13.interjú)

A nevelőszülők 2014. január 1-je előtt törvényszabályozás szerint képviselheték a nevelt gyermeket gyámként. Elsősorban a gyermeket nevelő nevelőszülőt vagy gyermekgondozásért felelős gyermekotthonvezetőt jelölték ki gyámként. Abban az esetben, ha erre nem volt lehetőség csak akkor rendeltek ki egy hivatásos gyámot a gyermek érdekének képviseletére. (Katonáné, 2014) Az általunk készített vizsgálatban 11 esetben nem történt gyámi feladatok ellátása a megkérdezett nevelőszülők között 2014 előtt. Többen jóval 2014 után kezdték el a nevelőszülői munkát, illetve mások okként jelölték meg a nagyobb felelősség vállalást a gyermek hivatalos ügyének intézésében, a gyermek vagyonának kezelésében. A következő interjú részletekben olvashatunk a régebbi gyermekvédelmi gyámság lehetőségéről való vélekedésről a nevelőszülők körében.

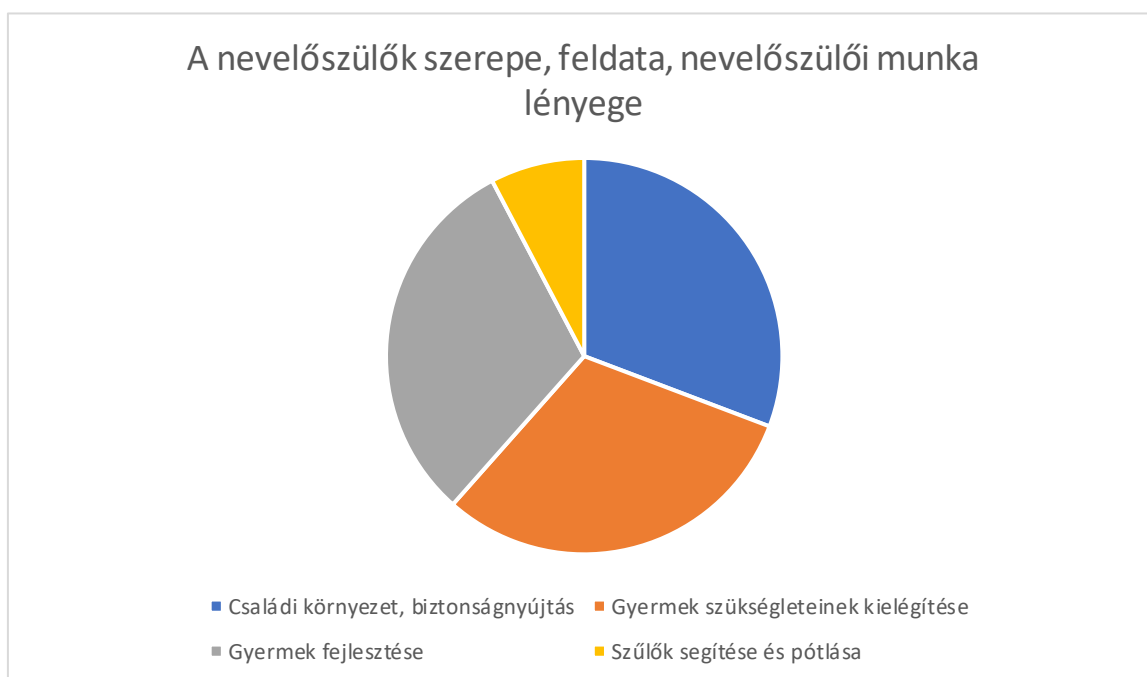
„(...) Egyébként én amúgy nem voltam sose gyám, nem is akartam. Ezt kérni lehetett én úgy tudom, de nekem ilyen eszembese jutott, hogy én osztott gyám legyek. Most se vállalnám amúgy. Annyi felelősséggel jár, nekem pont elég a gyerek, legyen gyámja az intézze a dolgait, én vállalom azt, ha vinni kell orvoshoz, bárhova a papírokat meg intézze a gyám. Elég nagy felelősség nekem egy gyerek nem, hogy még papírokat is intézzem én.” (4.interjú)

„(...) Én nem voltam gyám, meg sose lennék. Van olyan ismerősöm, nevelőszülő, aki szintén nem rajong érte, mert minden hülyeséget az ő nyakába raknak. Egyszerűség annyi, hogy alá

írhatunk, de borzasztó nagy felelősség is, bizonyos szinten, Jobb az, ha külön van egy gyám, külön személy és döntsön ő a gyerek dolgairól én azt gondolom.” (10.interjú)

5.8.A nevelőszülői munka szerepe, feladata, lényegi meghatározása nevelőszülők által

A kutatásban feltérképeztük azt is, hogy a nevelőszülők, hogyan gondolkodnak a nevelőszülő szerepéről, feladatáról, lényegéről. A válaszadók közül 4 fő a családi mintaátadását és biztonságos környezet nyújtásáról számolt be feladatként, illetve a munka lényegeként. További 4 fő a gyermekek fiziológiai, biológiai és érzelmi szükséglet kielégítését határozta meg lényeges pontként és feladatként a hivatással kapcsolatban. A gyermek fejlesztése is megjelent válaszként 4 fő esetében, illetve 1 fő jelölte meg feladatként és a munka lényegeként a szülők segítségét és pótlását a gyermek részére.

7.ábra A kutatásban szereplő nevelőszülők szerepének, feladatának, lényegének meghatározása nevelőszülők által (saját szerkesztés, forrás: saját)

5.9.A nevelőszülők szűkebb-tágabb környezetének és társadalmi elfogadottságának vizsgálata

A következőkben a megkérdezett nevelőszülők véleménye alapján a nevelőszülői munka társadalmi elfogadottságának meghatározása, illetve az nevelőszülő egyéni szűkebb és tágabb környezetének vélekedése kerül bemutatásra. A nevelőszülők szűkebb környezetét jelenti a

közeli családtagok, barátok, a tágabb részt képezik a szomszédok, távoli ismerősök, munkatársak lakostársak, intézmények.

A megkérdezett nevelőszülők véleménye, hogy a szűkebb környezete jobban elismeri, mint a tágabb rész ugyanis 11 fő nevelőszülő szűkebb környezete elfogadja és támogatja ezt a hivatást, azonban a tágabb körtől való elfogadást csak 2 fő gondolja a 13 főből. További 12 fő nem érzi, hogy társadalmilag el van ismerve ez a hivatás. A válaszok alapján a társadalom sokszor olyan vádakkal illeti a nevelőszülőket, hogy csak a nevelőszülőség után járó pénzösszegért végzik ezt a munkát. A megkérdezettek szerint jó volna, ha nagyobb belátást kaphatnának a szakmából kívülálló emberek ebbe a munkába, így talán leküzdhető lenne a nevelőszülőség iránt érzett ellenszenv, azaz fontos lenne a társadalmi érzékenyítés. A lenti interjú részletek jól ábrázolják a nevelőszülők véleményét az elismerésekkel kapcsolatban.

8.ábra A kutatásban szereplő nevelőszülők elfogadottsága nevelőszülők szempontjából
(saját szerkesztés, forrás: saját)

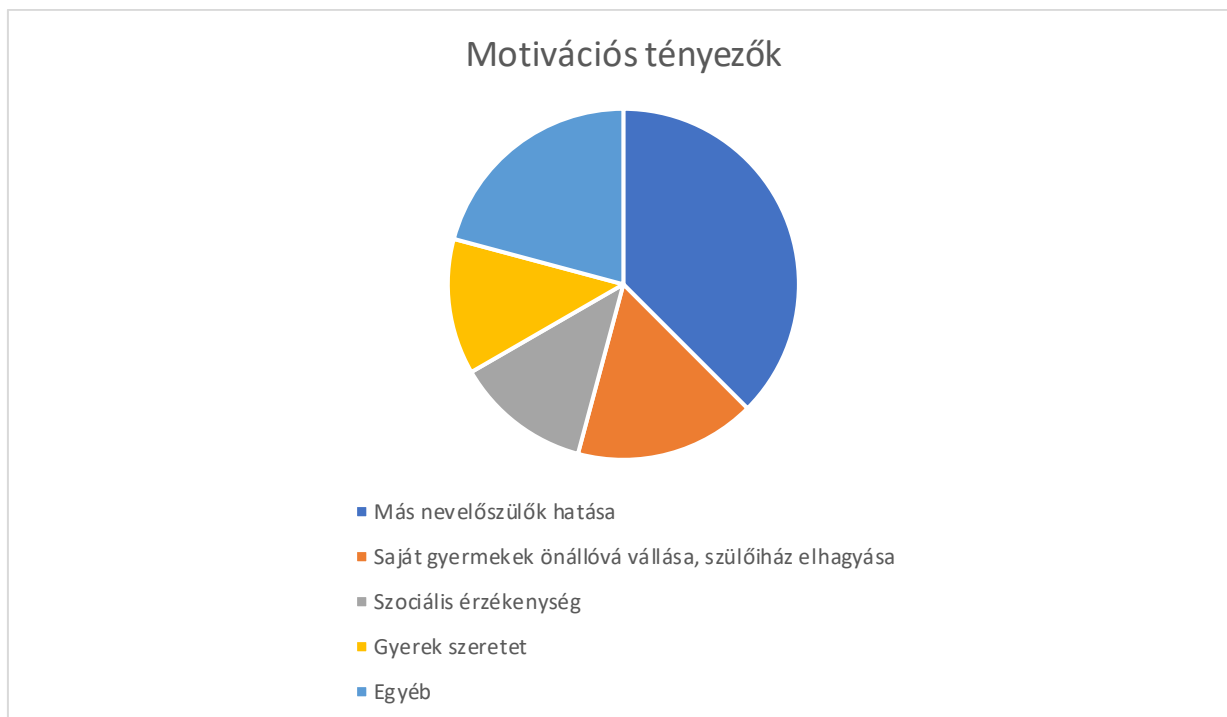
„Hát változó. Végül is elfogadni elfogadják, de nagyon kevesen értik, hogymivel jár ez. Tényleg csak a szűk baráti körünk tudja, hogy milyen feladat ez. Sokan, akik csak ismerősök itt a faluban például csak azt hiszik, hogy könnyű ez. Azt gondolják, hogy itt csak neveljük a gyerekeket, etetjük-itatjuk, vigyázunk rájuk és kész. De azt, hogy milyen problémáink vannak, főleg egy fogyatékos gyermekkel, meg hogy milyen nehéz ez szellemileg nekünk azt tényleg csak éppen azok látják, akik nagyon közel állnak hozzánk. De ezek az emberek elfogadják és amiben tudnak segítenek nekünk.” (1.interjú)

„Elismerés? Sehol nincsennek elismerve a nevelőszülők. Főleg nem anyagiakban. Azt hallgatjuk, hogy pénzért csináljuk, meg milyen könnyű, hogy egésznap csak rajzolgatunk a gyerekekkel. Ez aztán az elismerés.” (8. interjú)

„Lehet, hogy régen elismerték és most már inkább megszólják, lenézik ezt a munkát, mivel történtek ezek a bajok a nevelőszülőknél azok a balesetek, halálesetek gyerekekkel és emiatt elítélnék minket. Sok esetben volt olyan, hogy már majd nem szégyelltem kimondani azt vagy felvállalni, hogy én nevelőszülő vagyok, mert féltem, hogy mások majd mit gondolnak rólam, hogy én csak a pénzért csinálom és ha te ezt hallod a munkáról, ami nem is igaz, de mások ezt hiszik most te leállsz velük veszekedni, vitatkozni, hogy már pediglen ez nem igaz? Inkább csendbe maradok, ha tudom, hogy olyan elítélő a közeg.” (12.interjú)

5.10. A nevelőszülői hivatáshoz kapcsolódó motivációs tényezők

Következő részben az általunk készített kutatásban megvizsgáltuk a nevelőszülői munka mögött álló motivációs tényezőket. Legtöbb esetben a 13 nevelőszülő kettő vagy akár három okot jelölt meg, amiért választotta ezt a hivatást. A legtöbbször, azaz 9 esetben említették a nevelőszülők, hogy más nevelőszülő munkája utáni érdeklődés, csodálat motiválta abban, hogy ő is a nevelőszülőség útjára lépjen. További 4 esetben említették, hogy a saját gyermekek „kirepülése” és a maguk után hagyott csönd a szülői házban nagyban befolyásolta, hogy nevelt gyermekeket vállaljanak. A szociális érzékenység is megjelent befolyásoló tényezőként további 3 esetben, a nevelőszülők arról számoltak be, hogy a segíteni akarás és a nagy fokú empátia miatt vállalták a nevelőszülőséget. Továbbá szintén 3 esetben említették a gyermek iránt érzett szeretetet, mint motiváció. Egyéb ok közé sorolható egy egyén iránti gondoskodás hiánya, saját gyerekek, unokák otthon nevelése, egészségügyi probléma miatt nehezített gyermek vállalás, valamint egy esetben fordult elő a munkaviszony említése. Anyagi okok említésére nem került sor. A nevelőszülők motivációikról a lenti interjú részletekben olvashatunk.

4. ábra A kutatásban szereplő nevelőszülők motivációja a nevelőszülőség iránt
(saját szerkesztés, forrás: saját)

„Több, mint 8 éve vagyunk nevelőszülők a párommal. A feleségem szülei már nevelőszülők voltak ekkor és kényelmesnek tűnt a munkájuk, Olyan szempontból, hogy még is van munkahely, munkaviszony és fizetés, fix bevétel és mégis otthon vagyunk. Ekkor még kényelmes állás lehetőségnek gondoltuk, illetve babát terveztünk és azt gondoltuk, hogy majd egy itthonról végzendő munka könnyíti a baba gondozását is. Nyilván ez nem így lett, mivel nem egy könnyű munka ez, sőt tele van nehézségekkel.” (1. interjú)

„Több mint 15 éve van tapasztalatom nevelőszülőségről, hiszen a szüleim 9 éves korom óta fogadnak nevelt gyermekeket. Így tehát nagyon fiatal koromtól fogva követem nyomon a tevékenységüket. Édesanyám elvesztése óta folytatjuk édesapámmal a nevelőszülőséget. Így jelenleg édesapámnak vagyok a segítője, ketten látjuk el a nevelőszülői teendőket.” (2. interjú)

„2018- óta. Régóta foglalkoztatott engem ez a gondolat, ez nevelőszülőség. Sokat láttam a tévében és olvastam is olyan gyerekekről, akik otthon éheznek és én ezt így nem tudtam elképzelni, hogy ilyen tényleg létezik ma is. És amikor édesanyámat sok évig ápoltam betegsége miatt, a doktora azt mondta nekem, hogy én depressziós leszek, ha nem lesz a későbbiekben valaki, akiről gondoskodhatok. Másrészt meg a testvérem is nevelőszülő akart lenni abban az időben és ő általa én is erőre kaptam és elkezdtem. A gyerekeim akkor már felnőttek, édesanyám

halála után, ha én egyedül maradtam volna, akkor én nem tudtam volna tovább élni. Tehát hiányzott a gondoskodás valakiről, meg nema pénzért vállaltam ezt, véletlenül sem.” (6.interjú)

5.11. Különleges szükségletet igénylő gyermekek nevelésével kapcsolatos motivációk és nehézségek a nevelőszülői ellátás során

Az általunk készített vizsgálat során a különleges szükségletű gyermekek nevelésével kapcsolatos motivációkat is véltük felfedezni a nevelőszülőknél. A megkérdezett nevelőszülők legjellemzőbb válasza volt, hogy családjukban találkoztak már fogyatékossgal élő gyermekek nevelésével és általuk szereztek motivációt. Továbbiakban a sérült gyermekek szeretete, irántuk érzett elhivatás és esélyteremtés miatt vállalkoztak fogyatékossgal élő gyermek nevelésére.

„Elsődlegesen az édesanyámtól kaptam a motivációm, mivel régen egy fogyatékos gyermekek egészségügyi ellátását szolgáló bentlakásos intézményben dolgoztam. Illetve az örökbe fogadott autista gyermek motivált arra, hogy most is még nagyon szívesen fogadnék akadályozott gyermeket.” (2.interjú)

A 0-3 éves korú gyermekek nevelésére való vállalkozásnak az oka az általunk megkérdezettek válasza alapján, hogy a csecsemők, illetve a kisgyermek koruknál fogva még nem rendelkeznek még vér szerinti családból hozott helytelen normákkal, értékekkel, ezáltal egyszerűbb a nevelésük, gondozásuk. Ennek okán 13 főből 12 fő úgy gondolja, hogy minél fiatalabb korban kellene a gyermekeknek nevelőszülőknél elhelyezni, ugyanis az intézményi elhelyezés gyakran rossz hatással van egy kisgyermek személyiségének fejlődésére, mivel a veszély forrás az ott élő társaik deviáns magtartása, amelyek kihatnak a kisebb gyermekekre. A következő interjú részletekben láthatóak a különleges szükségletű gyermekek nevelésével kapcsolatos motivációk.

„Hát az ilyen kicsikkel jobban lehet boldogulni, mint a kis kamasszal, mert ők még nem vették át a szülők hülye szokásait, ők nekik az a normális, ahogy én neveltem és nincs baj velük. Jobban szeretem a csecsemőket. Én már, ha a jövőben kicsit nem is vállalhatnék én nem fogom csinálni. Én a nagyobbakkal nem akarok vitatkozni, a férjem meg nem tűri, ha szemtelenek a gyerekek én inkább, akkor befejezem a gyereknevelést. Könnyebb a kicsikkel bánni.” (10.interjú)

A következőkben megvizsgáltuk, hogy a nevelőszülők milyen nehézségekről számolnak be a fogyatékossgal élő és 0-3 éves korú gyermekek nevelése kapcsán. Az általunk végzett kutatásban kutatásban a fogyatékossgal élő gyermeket nevelő nevelőszülők jellemzően nem

tudtak a gyermekek fogyatékoságáról a nevelőcsaládba való bekerülésük előtt. A nevelőszülők általában egy telefonos értesítést kapnak a nevelőszülői tanácsadótól a gyermek elhelyezésével kapcsolatban, azonban fogyatékoságról való tájékoztatást elmarad. A nevelőszülők később, a gyermek nevelése során derül fény arra, hogy valamilyen rendellenességgel küzd a nevelt gyermek, amelyet a következő interjú részletek is ábrázolnak.

„Egyáltalán nem. Sok mindenről még a mai napig nem tudunk. Menet közben megtapasztaltuk, például olyat, hogy nem tartja a szemkontaktust, vagy ha hangosabb zaj volt befogta a fülét és sikítva elbújt, illetve nem játszott az óvodába a többi gyerekekkel. Ekkor az óvónő javasolta a kivizsgálását, mi elvittük és ott derült ki, hogy autista. Az autizmusa mellett pedig veseelégtelenséggel küzd, ami szintén később derült ki, így ez a gyermek egyszerre fogyatékos és beteg is sajnos.” (1. interjú)

Egy fogyatékkal élő gyermeket nevelő szülők általában hatalmas stresszről számolnak be a gyermek viselkedésével kapcsolatban, továbbá az inkompetencia érzését és az ellátó rendszerekkel kapcsolatos frusztrációt is említik. (Roach et al., 1999)

Az általunk megkérdezett nevelőszülők közül a legtöbben további nehézségként élik meg a fogyatékos gyermekek a dühkitöréseit, amely által akár ön- és közveszélyessé válnak, hiányzik a dühkitörések kezelésével kapcsolatos információk a nevelőszülők számára. Továbbá nehéz és hosszú folyamat egy fogyatékkal élő, de főként egy autizmus spektrum zavarral küzdő gyermekkel az összhangot vagy egy kommunikációs kulcsot megtalálni, amely könnyebbé tenné a mindennapi interakciókat. A nevelőszülők legtöbbször a vérszerinti család által traumatizált gyermek ellátásáról gondoskodnak. A bántalmazás általában pszichés problémákat idéz elő a gyermekeknél a nevelőszülők szerint és ezen a problémáknak a kezelése hosszú folyamat és kihívást jelent a nevelőszülők számára.

A kutatásban részt vett különleges nevelőszülők 0-3 éves gyermek nevelése során nehézségként említették a náluk elhelyezett gyermek a normáltól való testi- szellemi elmaradottságát és annak kezelésének a hosszadalmas folyamatát. Továbbá a tisztálkodási eszközök és speciális bútorok finanszírozása nagy terhet ró a 0-3 éves korú gyermeket ellátó nevelőszülőket. Többen jelezték, a heti szintű pelenka vásárlás hatalmas összegét, ennek okán több ellátmányra lenne szükség. A kisgyermekeknél gyakran előforduló dac korszak és az ebből adódó magatartás problémák kezelése is nehézséget jelent a nevelőszülőknek.

A problémák kezelésének érdekében a nevelőszülők a különleges szükségletet igénylő gyermekek kapcsán együttműködnek és segítséget kérnek az illetékes Pedagógiai

Szakszolgálatától, szakorvosokkal, gyógypedagógusoktól, fejlesztő pedagógusoktól, pszichológustól gyermekvédelmi gyámoktól és nevelőszülői tanácsadótól. Jellemzően a megkérdezett nevelőszülők gyakran részt vesznek a fejlesztéseken, illetve otthon is rendelkeznek fejlesztésre alkalmas játékokkal, amelyek a fejlesztő feladatok gyakorlására szolgálnak.

5.12. A nevelőszülők családi életének változása

A kutatásunkban megvizsgáltuk a nevelőszülők családi életének változását is. Megnéztük, hogy a nevelőcsaládoknál mennyire fordulnak elő a szülői szereppel kapcsolatos konfliktusok házaspároknál, illetve azt, hogy a vérszerinti gyermekek hogyan gondolkodnak a nevelt gyermekek érkezéséről, befogadásáról. A válaszok alapján feltételezzük, hogy a legtöbb nevelőcsalád az új családtagok érkezése volt érzékelhető, tehát a család bővülése miatt történt változás. A nevelt gyermekek megérkezése után újra élettélivé vált az otthonuk. A megkérdezettek elmondása alapján kevesebb lett a szabadidő eltöltésére szánt idő, azonban volt, aki sokkal összetartóbbnak érzi most a családját, mint a nevelt gyerekek előtt. A változásokról a következő interjú részletekben olvashatunk.

„180 fokos fordulatot vett a mi életünk. Valamire feltudtunk készülni, valamire nem. Azért kaptuk a pofonokat, amikor például a nevelt gyerekek érkezése előtt még el tudtunk menni kettesben a párommal valamerre, akár csak egy kirándulásra, de a gyerekek érkezése után már nem tudtunk. Ez is egy nagy pofon volt, mivel nem tudtuk azt a „szokásainkat” tovább folytatni, mivel ott volt a nevelt gyerek és csak úgy nem passzolhatjuk le. A minden napi rutin teljesen megváltozott. Nem tudunk csak úgy pihenni, nincs megállás, szabadság, nincs táppénz. Folyamatosan készenlétben kell lennünk. Röviden tömören mindenben megváltozott.” (1.interjú)

„Többben lettünk, több tányér, olyan nagyon nem változott csak betöltötték a gyerekek az űrt a lelkemben édesanyám után.” (6.interjú)

„Hát kevesebb szabadidőnk lett az tuti meg hát át kellett szerveznünk az egész életünket. Nem volt, amúgy nehéz, mert hamar alkalmazkodtunk. Annyiban változott, hogy mozgalmasabb lett. Például 7 személyes kocsit is ezért vettünk, mert úgy tényleg elfértünk.” (5.interjú)

„Nagyban nem változott, mert a gyerekeim már akkor nem laktak itt, felnőttek. Én voltam itt meg a férjem. Annyi volt, hogy 3 fővel bővült a család. Így lettünk 5-en.” (4. interjú)

A házastársak között zajló szülői szereppel kapcsolatos konfliktusok a válaszadók szerint nem jellemzőek, a férfi házastársak legtöbbször kimaradnak a nevelésből a család fenntartása miatt végzett munka okán. Abban az esetben, ha még is részt vesznek a nevelői munkában gyakran fordul elő nevelési elvekkel kapcsolatos konfliktus. Több alany érzékeli azt, hogy férje sokkal szigorúbban nevelné a nevelt gyerekeket, mint ő a férfi mi voltjából adódóan. A következő interjú részletek mutatják be a házastársakkal való együttműködést a nevelőszülői munkában.

„Nem, mivel ő nagy részt dolgozott a kórházban ápolóként, így az én feladatomból volt, a gyermekek ellátása és a nevelése is. Nagyon keveset tudott velük foglalkozni a munkahelyi beosztása miatt, így ilyen konfliktusok nem voltak szerencsére. Valami csak összetart minket 37 éve.” (3. interjú)

„Nem, egyébként is a férjem nagyon sokat oda van, úgyhogy nincs időnk ilyenén vitázni. Ő nem is szól bele abba, hogy intézem vagy nevelem a gyerekeket, amiben tud segít nekem, pl., ha elmegyek bevásárolni, ő itthon marad a gyerekekkel vagy vigyáz rá, ha itthon van, amíg nekem dolgom van. Így megosszuk a feladatokat, ha úgy van. Nincs úgy problémánk, jól működünk együtt.” (5. interjú)

A válaszok alapján nem mondható el, hogy a nevelőszülők a vérszerinti gyermekei számára problémát okozz/okozott a nevelt gyermek családba való bekerülése. Jellemzően a nevelőszülők vérszerinti gyermekei felnőttek, elköltöztek a családtól, mire a nevelt gyermekek kerültek a családba, amelyet a következő interjúrészletben is olvashatunk

„Nem. Hát nekem 3 felnőtt gyereke van és ők első perctől úgy fogadták a gyerekeket, mint a testvérüket, nem volt meg nincs is baj. Sőt a nagyobbik lányom is nevelőszülő lett miattam, mert látta, hogy mi ez a munka és ő nála is most 2 pici gyerek van. Ha vásárolnak a gyerekeim mindig gondolnak a nevelt gyerekekre is nagyon aranyosak és gondoskodóak ők is egyáltalán nem féltékenyek. Van olyan, hogy néha én szólok rájuk, hogy nem kell ennyi édességgel elhalmozni őket.” (13. interjú)

5.13. Sikerek a nevelőszülői hivatással kapcsolatban

A vizsgált nevelőszülők több sikerről vagy pozitív érzésről számoltak be hivatással és a gyermekekkel kapcsolatban. A résztvevő nevelőszülők számára a legnagyobb sikert jelenti, ha az általuk nevelt gyermek sikeresen beilleszkedik a társadalomba. Sikerként értelmezik, ha a nevelt gyermek megkezdte az önálló életét, sikeresen munkába áll, illetve családot alapít. Az

egykor nevelőszülői ellátásban elhelyezett fiatal felnőttek eredményes társadalmi beilleszkedését a nevelőszülők az ők általuk tanúsított neveléshez, példamutatáshoz, támogatásához társítják. A megkérdezett nevelőszülők közül 3 fő a nevelőszülői hálózattól kapott kitüntetés értelmézi sikerként és pozitív visszajelzésként a munkájával kapcsolatban. Többen pedig sikerként ítélik, ha fogyatékkal élő gyermeknek, illetve 0-3 éves korú gyermeknek folyamatos a fejlődése. További pozitív érzést jelent a nevelőszülőknek, ha eredményesen hazagondoznak egy gyermeket a vérszerinti családjához, illetve, ha örökbe fogadás történik és az örökbefogadók visszajeleznek a nevelőszülőnek a gyermekkel kapcsolatban.

5.14. Szabadidő eltöltésének vizsgálata a nevelőszülők körében, a nevelőszülői kapcsolatok bemutatása

A szabadidő mennyiségét is megvizsgáltuk a nevelőszülők körében. A megkérdezett 13 fő nevelőszülőből jelentős számú, azon nevelőszülők száma (12 fő), akik úgy érzik, hogy egyáltalán nincsen szabadideje. A szabadidő hiányának oka a folyamatos készenlét és felügyelet a fogyatékkal élő gyermekek kapcsán, valamint a házimunka elvégzése, illetve a csecsemő egész napos gondozása.

Szintén 12 nevelőszülő jelezte, hogy nem tudnak a gyermekek nélkül nyaralni, pihenni vagy feltöltődni, ugyanis nem lenne felügyelet biztosítva az általuk nevelt gyermek számára. A megkérdezettek szerint nevelőszülői hálózat az igénybe vehető szabadnapokon kívül nem segíti a nevelőszülő feltöltődését. Az elhangzott vélemények szerint a hálózatnak több gondot kellene fordítani arra, hogy a nevelőszülők el tudjanak szabadsgóra menni vagy feltöltődni. A szabadnapok sem zajlanak gyermekmentesen, mivel a nevelőszülők csak „papíron” vannak szabadságon, a szabadnapokon való gyermekfelügyeletet nem biztosítja a hálózat.

A nevelőszülők számára akkor jut idő önmagával foglalkozni, ha a gyermekek iskolában, óvodában töltik a napot, illetve esténként, miután elkezdődik az alvási idő. Nyáron abszolút nincsen idő arra, hogy saját szükségleteinek kielégítésére fókuszáljanak, mivel folyamatosan a gyermekek gondozását-nevelését biztosítják. Ezek alapján megállapítható, hogy a nevelőszülői munka tényleges 0-24 órás munkaidőt tartalmaz az év minden napján. Fontos lenne, ha nevelőszülőknek több támogatást nyújtanának a hálózatok abban, hogy tudjanak feltöltődni, illetve pihenni, ugyanis ezáltal elkerülhető a kiegészítő vagy pályaváltás. A témával kapcsolatos véleményeket az alábbi interjú részletek ábrázolják.

„Ahogy nevelőszülők lettünk, feladtuk, hogy szabadidők legyen. Olyan nincs. Eleinte nehéz volt feldolgozni, hogy mindig csak másokért kell tenni, a gyerekek középpontba került. Első a gyerekek ellátása, az érdekeik képviselése.” (7.interjú)

„Szabadságra? (kérdezte felháborodottan) Hát 2 napunk van. Ó, én dehogy veszem ki én nekem nincs szabadságom, a lányom a helyettesem, neki kifizetik a szabadságot, olyan mintha lettem volna, de még se voltam. Ugye a sérült gyerek miatt nem tudok én szabadságra menni, hiába támogatják.” (4.interjú)

Az általunk megkérdezett nevelőszülők fontosnak tartják a más nevelőszülőkkel való kapcsolattartást. A megkérdezett 13 fő nevelőszülő válasza alapján egyöntetűen mindenki rendszeres interakcióban vannak más nevelőszülőkkel. A kapcsolattartás formája internetes, telefonos vagy személyes formában valósul meg. A hasonló helyzetben lévő nevelőszülőkkel a kapcsolattartás oka a ventilálás, a tapasztalatcsere, motiváció szerzés, tanácskérés és adás, valamint az egymás biztatása, támogatása. A más nevelőszülőkkel való kapcsolattartásról alkotott véleményt az alábbi interjú részlet mutat be.

„Van párral. Általában jó egy kicsit elmondani olyannak a gondjaimat, akik megértene és ő velük folyton kibeszéljük egymás gondjait és tanácsot is gyakran adunk a másiknak.” (8. interjú)

5.15. A hazagondozás és örökbeadás, örökbefogadás a nevelőszülői ellátásban

A kutatás alapján megállapítható, hogy a kutatásban szerepelt nevelőszülők elég nagy múlttal és rengeteg tapasztalattal rendelkeznek a nevelői munkájuk során. A kérdezett 13 nevelőszülőt megkérdeztük arról, hogy a nevelőszülői munkájuk során hány gyermeket neveltek összesen. A válaszokat az alábbi 9. táblázat fogja prezentálni.

9.táblázat *Nevelt gyermekek száma a nevelőszülők eddigi munkája során*
(saját szerkesztés, forrás: saját)

Neveltgyermekek száma	Nevelőszülők
3-4 gyermek	3 fő
5-8 gyermek	3 fő
12-16 gyermek	2 fő
21-30 gyermek	3 fő
40 gyermek	1 fő

A nagy tapasztalatukra való tekintettel érdeklődtünk afelől is, hogy részt vettek-e már hazagondozásban, örökbeadásban, illetve örökbefogadásban a munkájuk során. A 13 fő nevelőszülő közül 7 fő gondozott már haza, 8 fő adott már örökbe és 3 fő fogadott már örökbe nevelt gyermeket. A válaszadások alapján arra következtetünk, hogy a nagy gyermek és nevelőszülői között kialakult kötődés miatt egyaránt érzelmileg megterhelő hazagondozás vagy örökbefogadás esetén a gyermektől való elválás. A következő interjú részletben olvasható az örökbefogadással és hazagondozással kapcsolatos nehézségek.

„Mindig. Mindig nehézséget okoz nekünk minden egyes örökbefogadás, minden egyes elengedés egy veszteség volt. Amikor neveli az ember három - négy évig és anya volt meg apa volt, meg anyák napjára nekem mondta, hogy anya. Meg elmondja esténként, meg napközben 56-szor, hogy szeretlek és akkor jön egy házaspár és azt mondja, hogy na innentől kezdve én vagyok az anyuka, te meg engedd ki a kapun. Ez borzasztó nehéz, borzasztó nehéz elengedni őket.” (3. interjú)

A hazagondozást a gyermek elengedésén kívül olyan szempontból gondolják nehéznek, hogy gyakran a nevelőszülők tisztában vannak azzal, hogy a szülők nem állnak még készen a gyermek fogadására. Féltik a gyermekeket hazaengedni, mivel sok esetben úgy látják, hogy visszakerülnek ugyan abban a veszélyeztető környezetben. Másrészt úgy érzik, hogy a hazagondozás időszaka nagyon hosszú és emocionálisan felkavaró a gyermek és a nevelőszülő számára is. Gyakori, hogy hónapokig elhúzódik ez a folyamat, ami azzal jár, hogy egyre több napot tölt az otthoni környezetében a nevelt gyermek, majd bizonyos idő után újra visszatér a nevelt családotthonába. Úgy látják, hogy egyszerűbb lenne, hogyha azonnal hazagondoznák előzetes hazalátogatás nélkül, mivel a gyermekek mikor visszaérkeznek a nevelőszülőkhöz a gyermekek magatartása kezelhetetlenné válik. A magatartási problémákat előidézi a vérszerinti család és a nevelőcsalád eltérő nevelési módja, szokásrendszere. A hazagondozás időszakában mind a két család elvárásaihoz kell a gyermeknek alkalmazkodni, ami számára kihívást jelent. A hazagondozással kapcsolatos nehézségeket a következő interjúrészlet mutatja be.

„Nagyon nem szeretem ezt az időszakot, mivel ez a hazagondozás nagyon hosszú folyamat. Most a kislánynál is júniusban el fog kezdődni, úgy határozott a gyámügy, ami azt jelenti, hogy pár napot ott lesz, utána egy hetet, majd egyre növekszik a családnál töltött ideje. Na és ez a folyamat olyan hosszú, mert közben meg ide hozzák vissza a gyereket és nem bírunk utána vele.

Olyan hisztisek szoktak lenni meg nyűgösek ilyenkor a gyerekek, mert ugye itt van egy kis rendszer, otthon meg van, hogy semmilyen nincs és amikor 7 napból mondjuk 5-t úgy tölt, hogy későn kelek és későn fekszek, utána meg jön vissza ide a rendszerbe úgymond, eléggé megzavarodik a gyerek minden téren. Meg otthon ugye nem mindig vannak határok, tehát van, hogy rá van hagyva a gyerekre, hogy azt csinál, amit akar. Mi meg azért szabunk, hogy na akkor ebéd után délutáni alvás és ilyesmi. Én nem tudom, hogy miért húzzák ilyen sokáig azt, hogy haza kerüljön, mert ez több hónap egyébként és csak a gyerekekkel szűrnak ki. Na meg a mi idegyszálainkkal.” (5.interjú)

A nevelőszülők számára az örökbefogadással kapcsolatban nem jeleztek semmiféle nehézséget. Úgy gondolják, hogy a gyermekek talán jobb helyre kerülnek, mintha a vérszerinti családba lennének visszahelyezve. A nevelőszülők véleménye szerint ez egy segítség az örökbefogadó szülők és gyermekek számára, mivel a legtöbb esetben gyermektelen pároknak adnak gyermeket, akik ténylegesen alkalmasak a gyermek nevelésére- gondozására, ezáltal egy új esélyt kapnak a gyermekek egy boldog életre. Probléma a kapcsolattartással van, hiszen a megkérdezett nevelőszülők elmondása alapján hivatalosan nem tarthatnak kapcsolatot az örökbeadott gyermekekkel. Ennek ellenére 8 főből 6 fő nevelőszülő jelezte, hogy van kapcsolata az belföldre örökbe adott gyermekekkel és szüleikkel, a külföldre örökbeadott gyermekekről sajnos nem rendelkeznek információval. Számukra egy megnyugvást jelent, hogy van tudomásuk az örökbeadott gyermekről. A következő interjú idézet mutatja be az örökbefogadott gyermekekkel való kapcsolattartás hiányát.

„Nem, sőt mi azért szeretjük jobban a belföldi örökbefogadást, mivel könnyebben nyomon lehet követni a közösségi média segítségével, de az örökbefogadó szülőknek nem is állt módjukba megszüntetni a gyermek kapcsolatát velünk. Számomra megnyugvás látni azt, hogy hol nő fel és hogyan fejlődik az a gyermek és valamilyen szinten benne maradunk az életében, nem kell teljesen elengednünk.” (2. interjú)

A 13 nevelőszülőből 3 fő fogadott gyermeket örökbe, mivel túlságosan kötődött a nevelt gyermekhez vagy nem lehetett egészségügyi problémák miatt saját gyermeke. További 10 fő nem szeretett volna örökbefogadni, mivel már van vérszerinti gyermeke és nem szerettek volna több gyermeket vállalni. A nevelt gyermekek örökbefogadásáról a következő interjú részletet olvashatjuk.

„Igen, mivel sajnos nem lehet gyerekünk egészségügyi okokból, így amikor 18 hónapos volt akkor fogadtuk örökbe őt. Amikor az örökbefogadás zajlott akkor ki kellett menni egy nevelőszülőhöz családlátogatásként és akkor ott meg láttuk őt, nagyon szép gyermek volt és akkor már úgy voltunk, hogy nagyon szeretnénk őt. Ő ment volna ki külföldre, mert, hogy roma gyerek és itthon senkinek sem kellett itt belföldön. Mi meg mondtuk, hogy nekünk kell ő és mondta a pszichológus, hogy aludjunk még rá egyet. Most már 24 éves.” (8.interjú)

5.16. A nevelőszülők jövőképe

Az általunk készített vizsgálat során érdeklődtünk a nevelőszülők jövőbeli tervéről, elképzeléséről a következő 10 év távlatában. A kérdésünk a nevelőszülői munkára és magánéletre egyaránt vonatkozott. A megkérdezett nevelőszülők közül 9 fő jelentette ki, hogy 10 év múlva nem kívánja tovább folytatni a nevelőszülői munkát. Leginkább a korukra és az öregedésre hivatkoztak, mivel a kutatásunkban legnagyobb arányban jelenleg középkorú nők szerepeltek. Többen említették a pihenés és a szabadi idő iránti vágyat. A vizsgálatban 7 fő legalább egyszer gondolt már arra a nevelőszülői munkája során, hogy feladja azt és kéri a nevelt gyerekek gondozási helyének megváltoztatását. Jellemzően illeszkedési problémák miatt, a gyermek magatartási nehézsége miatt. További okként szerepelt, hogy egy-egy speciális élethelyzetben nem támogatja a hálózat a nevelőszülőket a gyermekeknek felügyeletével kapcsolatban, valamint az anyagi feltételek kedvezőtlenek. A következő interjú részlet mutatja be a megkérdezett nevelőszülők a jövőbeli terveit.

„Hát egyszer megfordult a fejembe, de úgy az el is ment. Szerettük volna, hogy emeljenek az ellátmányon, mert annyira kevés és nem emelték meg. Hát béremelés is csak minimális és ezekhez a mai árakhoz ez a pénz a 0-val egyenlő szinte. És ebbe így bele gondoltam, hogy mire elég azaz 50.000 Ft, ami ellátmányba jön? Meg mire elég az a 80-90.000 Ft fizetés, amit kapok most már egy gyerek után? Olyan drága minden. Na és mikor én ezen elgondolkodtam, hogy egyáltalán nem vagyunk anyagilag sem megbecsülve, na ekkor elkeseredtem. Semmiben nem vagyunk nézve.” (4. interjú)

5.17. A nevelőszülők nevelési kulturáltságának vizsgálata

Az általunk készített kutatásban feltárássra került, hogy a résztvevő nevelőszülők mennyire tájékozottak a gyermekneveléssel kapcsolatban, ugyanis pedagógiai ismeretekkel rendelkeznek

az alapképzések által. Érdeklődtünk arról, hogy a nevelőszülők mit tartanak fontosnak a gyermeknevelésben. A 13 nevelőszülőnek a választát összegezve számukra a gyermek társadalomba való beillesztése, azaz a társadalmi szabályok, normák megtanítása fontos, illetve, hogy egy keretrendszer adjanak a gyerekeknek mindennapokban, ami magában foglalja a jól tartható napirendet. Alapvető fontosságú a gyermekhez való érzelmi odafordulás, az önállóság kialakítása és a gyermek tudásának fejlesztése.

A nevelőszülők a család legfőbb feladatának tartják a támogatást, ezáltal a biztonság nyújtást és úgy gondolják, hogy a vérszerinti család helyettesítése is fontos egy nevelt gyermek számára. A nevelőcsaládok működésével, szerepek reprezentálásával példát szeretnének mutatni a nevelt gyermekeknek. Az érték átadás, szocializációt szintén alapvető feladatként jelölték meg a megkérdezett nevelőszülők. A nevelőszülők úgy látják, hogy a különböző köznevelési intézményeknek nagy szerepe van a gyermek nevelésében. Ezen típusú intézmények a szülők közreműködésével folytatják a nevelést, a fejlesztést, tudást adnak át, amely segítheti a gyermek szocializációját, integrációját a társadalomba. Továbbá a nevelőszülők felkészültnek érzik magukat a neveltgyermek tanulmányainak segítésére. A megkérdezett nevelőszülőkről elmondható, hogy összeségében a családban próbálják megoldani a nevelési, tanulási, magatartási problémákat, csak kivételes, szakember ebavatkozását igénylő speciális esetekben fordulnak a nevelőszülői tanácsadóhoz, pszichológushoz vagy gyermekvédelmi gyámhoz. Általában a szakemberek nevelési stratégia felállításával kapcsolatos tanácsadást adnak a problémákkal küzdő nevelőcsaládoknak. A vizsgálatban szereplő nevelőszülők szokták jutalmazni a gyermekeket egy-egy jó cselekedetért, iskolai érdemjegyért. Jutalom eszközeként szolgál az édesség, kirándulás, különböző programok. A jutalmazás mellett a nevelőszülők szoktak büntetést is kiszabni, főként, ha magatartási problémák vannak vagy rossz érdemjegyet kapnak a gyerekek. Büntetésként szolgál a tv nézés megvonása, szobába való elvonulás, eltiltás a gyermek által kedvelt cselekedetektől. A nevelőszülők úgy érzik, hogy a gyermekkel szembeni elvárások az életkornak, fejlettségnek, fogyatékoság típusának megfelelő.

A nevelőszülők fontosnak tartják az önálló életre való nevelést is, ezáltal a koruknak, fejlettségi szintjüknek megfelelően önállóságot adnak a házimunkák elvégzésében és a tisztálkodásban. A nevelőszülők nehéznek gondolják a gyermeknevelést, mivel sokszor nem tudják eldönteni, hogy egy fogyatékkal élő gyermekkel kapcsolatban, mivel cselekednek jól vagy mivel ártanak a gyermek személyiségfejlődésében. 9 fő nevelőszülő szülő esetében előfordult már, hogy elgondolkozott azon, hogy helyes módszert alkalmazott-e a nevelt gyermekkel kapcsolatban.

Ennek ellenére mind a 13 megkérdezett nevelőszülő úgy gondolja, hogy helyesen dönt a gyermeket érintő kérdésekben, ha még is bizonytalanok akkor segítséget kérnek a szakemberektől. A szakemberek visszajelzése alapján mind a 13 nevelőszülő jó nevelőanyának és apának tarja magát, mivel még nem hallottak negatív véleményt a gyermekkel foglalkozó szakemberek felől.

A gyermekneveléssel kapcsolatban a nevelőszülők leginkább a következetes nevelési elv alapján nevelik a gyerekeket. Véleményük szerint fontos, hogy a gyermek megtanulja, hogy a jó és a rossz cselekedet mindig valamilyen következménnyel jár.

További 9 fő érzi úgy, hogy eleget foglalkozik a nevelt gyermekkel, mivel ez a munkája és feladata egyben. Jellemzően a nevelőszülők megfelelő érzelmi kapcsolatról számoltak be a gyermekekkel, ezt pedig jól bizonyítja, hogy a gyermekek bíznak bennük és a testiérintkezések, mint például az ölelés is megjelenik a mindennapokban. A gyermekek anyagi igényeivel kapcsolatban 8 nevelőszülő jelezte, hogy egyáltalán nem, vagy csak nehezen tudja kielégíteni azt, mivel nagyon kevés az ellátmány és sokszor kipótolják a saját fizetésükből, hogy a nevelt gyermekek semmiből se szenvedjenek hiányt.

Mint minden embernek, így a nevelőszülőknek is vannak magánéleti problémái, azonban próbálják a személyes problémákat elválasztani a gyermekneveléstől, nem szokták a gyermeket a problémákba beavatni.

Összeségében elmondható, hogy a nevelőszülők, ha újra kezdhetnék a hivatásukat sem tennének másképp a gyermeknevelésével kapcsolatban. Alapvetően úgy érzik, hogy nem szenvednek semmiben sem hiányt a gyermek nevelésében. Azonban néhány nevelőszülő több anyagi juttatást, megbecsültséget, szakmai segítséget várna a nevelőszülői hálózattól.

Összefoglalás

A dolgozatban szakirodalmi feldolgozással bemutatásra került a haza gyermekvédelmi rendszerét, majd azon belül a nevelőszülői elhelyezést. Ezt követően a nevelőszülői hivatás mögött álló motivációs tényezők feltárása történt. Továbbá a kutatáshoz kapcsolódó különleges szükséglet ismertetése is végbement. A dolgozat kutatási témája különleges nevelőszülők mindennapi helyzetének prezentálására fókuszál. A kutatási kérdésekre kapott válaszok a következők voltak: A hivatás mögött lévő főbb motivációk feltárásakor az általunk megkérdezett különleges nevelőszülők legjellemzőbb a modell követés, azaz találkozott más nevelőszülők munkájával, amely motiválta arra, hogy ő is nevelőszülő legyen. A saját

gyermekök önálló életkezdése és a szociális érzékenység, valamint a gyermekszeretet is indítékként szolgált ezen hivatás választásakor. A kutatásban fény derült arra, hogy a nevelőszülők, úgy érzik, hogy a nevelőszülői képzések nem készítik fel őket a hivatáshoz kapcsolódó nevelői feladatokra. A feldolgozott interjúk alapján a nevelőszülői képzés hiányossága rajzolódik ki. A vizsgálat eredményei arra utalnak, hogy hiányoznak a képzésből a gyakorlatias elemek, módszerek. Továbbá a különleges szükségletű, fogyatékkal élő gyermekekről kevés ismeretet nyújtanak a képzéseken, valamint hiátusként bizonyul a pedagógiai módszertani tanácsok a nevelőszülők számára. A megkérdezett nevelőszülők egyáltalán nem érzik úgy, hogy a társadalom által elismertek, mivel úgy gondolják, hogy társadalomban elterjedté vált a pénzért való gyermekvállalás, mint sztereotípiát a nevelőszülőkkel kapcsolatban. Azonban az általunk készített kutatásban sem került említésre az anyagi haszon miatti munkavégzés.

A vizsgálatban a különleges nevelőszülők hivatással kapcsolatos nehézségeit is megvizsgáltuk. Nehézségként élték azt meg, hogy a nevelt gyermek fogyatékosága, rendellenessége csak a nevelő családba kerülés követően történt meg, előzetes tájékoztatásban nem részesültek. Problémaként élik meg a gyermekek dühkitöréseit, aminek kezelésére nincsen megoldási eszköz, információ a kezükben, illetve autizmus spektrum zavarral küzdő gyermekek nevelésekor a kommunikációs kulcs megtalálása szintén nehézséget jelent. A traumatizált gyermekek nevelése-gondozása úgy szint egy kihívás a nevelőszülők számára.

0-3 éves korú gyermekek nevelése során nehézségnek érzik a gyermekek normál fejlettségtől való eltérését és a fejlesztés hosszú folyamatát, a dackorszak kezelését, de főként a pelenka és a bútorok finanszírozását.

Végezetül az általunk megkérdezett nevelőszülőknél elhelyezett különleges szükségletű gyermekek nevelése során a következetesség elvét tartják fontosnak.

A dolgozatban szereplő különleges nevelőszülőséggel kapcsolatos szakirodalmi elemzés és kutatás által vélhetően egy átfogó képet alkottunk arról, hogy a nevelőszülői hivatást képviselők jelenlegi helyzetéről. Bízunk abban, hogy általunk lefolytatott vizsgálattal, hozzá tudunk járulni a hazai gyermekvédelmi rendszerbe végzett kutatások fejlődéséhez, ugyanis a különleges nevelőszülők helyzete napjainkban nem olyan gyakran kutatott része a nevelőszülők körében végzett kutatásokban.

Irodalomjegyzék

1. Bartha Annamária (2007): A gyermekvédelmi rendszer felépítése. n.k., n.h. <https://doksi.net/hu/get.php?lid=10377> (utolsó letöltés 2023.03.23.)
2. Büki Péter – Csókay László – Dettre Erzsébet – Domoszky András – Dr. Hatvani Erzsébet – Herczeg Rita – Dr. Semsey András – Szikulai István – Dr. Weinbrenner Ágnes (2004): *Gyermekvédelmi Szakellátás*. Segéd anyag a szociális szakvizsgálóhoz. Budapest, Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet
3. Czibere Ibolya, Demcsik Mónika, Gyarmati Andrea, Kothencz Edina, Rácz Andrea (2021): A Gyermekvédelmi és a szociális szakellátásban elhelyezett fogyatékos vagy mások okból speciális támogatást igénylő gyermekek ellátását feltáró kutatás. Kutatási Zárótanulmány. https://gyermekut.hu/pdf/SZGYF_zarotanutmany.pdf (utolsó letöltés:2023.09.21)
4. Darvas Ágnes – Farkas Zsombor – Kende Ágnes – Vigh Katalin (2016): *Szakellátásban élő gyerekek Nógrád megyében*. A Gyerekesély Közhasznú Egyesület kutatása. n.h, Gyerekesély Közhasznú Egyesület. <https://adoc.pub/szakellatasban-el-gyerekek-nograd-megyeben-februar.html>(utolsó letöltés: 2023.09.21.)
5. De Maeyer, S. – Vanderfaellie, J. – Vanschoonlandt, F. – Robberechts, M. – Van Holen, F. (2014): Motivation for foster care. *Children and Youth Services Review*. Vol. 36. (január), 143-149.
6. Demcsik Mónika (2015): *Különleges szükségletű gyermekek és fiatalok ellátása*. in Rácz Andrea (szerk.): Gyermekek- és Ifjúságvédelmi Tanulmányok, A gyermekvédelem megújulási alternatívái, Budapest, Rubeus Egyesület.
7. Dr. Katonáné dr. Pehr Erika (2014): *Változások a gyámság szabályozásában, különös tekintettel a gyámrendelésre*. In Családi Jog 13.évf. 2.sz. 1-10.
8. Európai Roma Jogok Központja (2007): Fenntartott érdektelenség. Roma gyermekek a magyar gyermekvédelmi rendszerben. Európai Roma Jogok Központja, Európai Roma Jogok Központja, Budapest.
9. Gyarmati-Czibere- Rácz (2018): A gyermekvédelmi és szociális szakellátásban elhelyezett fogyatékkal élő vagy más okból speciális támogatást igénylő 0-6 éves gyermekek ellátási sajátosságai. In Esély 29. évf. 5.sz. 76-95.
10. Herczog Mária (2021): *A nevelőszülők értékelésének és önértékelésének helyzete Magyarországon*. In B. Erdős Márta-Talyigás Katalin (szerk.) Tudományos gondolkodás és

kutatás a szociális munkában II. Kutatások a magyarországi szociális munka területén. MTA Szociológiai Tudományos Bizottság Szociális Munka Albizottság, Budapest.

11. Homoki Andrea (2011): Viharsarki nevelőszülők, mint a posztmodern gyermekkor formálói. In Esély 22. évf. 2. sz. 86-108.
http://rubeus.hu/wpcontent/uploads/2015/08/gyermek_es_ifjusagvedelmi_tanulmanyok_otodik_kotet.pdf (utolsó letöltés: 2023.09.21)
12. Kereki Judit – Lannert Judit (2009): A korai intervenciók rendszer hazai működése, kutatási zárótanulmány. http://www.t-tudok.hu/file/korint/korint_2009.pdf(utolsó letöltés: 2023.09.21.)
13. Kereki Judit (2015): A koragyerekkori intervenció rendszere – utak és kapcsolódások Gyermeknevelés 3. évf. 2.sz. 55–76., n.h. <https://docplayer.hu/17082329-A-koragyerekkori-intervencio-rendszere-utak-es-%20%20kapcsolodasok.html> (utolsó letöltés: 2023.09.21.)
14. Kereki Judit (2017): Fejlesztési célok és irányok a kora gyermekkorai intervencióban. Gyógypedagógiai Szemle 45.évf. 2.sz. 93-113.
15. Kostyál L. Árpád (2016): *Befogadó szülők a kora gyermekkorai intervencióban*. In Kapocs 15. évf. 2. sz. 27-38.
16. KSH (2019): Gyermekotthonban és nevelőszülőknél ellátott gyermekek és fiatal felnőttek a gondozás időtartama szerint. https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_fsg009.html (utolsó letöltés: 2023.03.31.)
17. KSH (2022): Nevelőszülők. https://www.ksh.hu/stadat_files/szo/hu/szo0019.html(utolsó letöltés: 2023.03.31.)
18. Nádasai Mária (1993) A kikérdezés. In: Falus Iván (szerk.) Bevezetés a pedagógiai kutatás módszereibe. Budapest, Műszaki Könyvkiadó.
19. Neményi Mária – Messing Vera (2007): *Gyermekevédelem és esélyegyenlőség*. In Kapocs 28. 6. évf. 1. sz. 6.
20. Rácz Andrea (2014a) Jó szülő-e az állam? – fejlesztési igények a gyermekvédelmi szakellátás professzionalizációjáért. In: Rácz Andrea (szerk.): Gyermek- és Ifjúságvédelmi Tanulmányok, Jó szülő-e az állam? A corporate parenting terminus gyakorlatban való megjelenése. Budapest, Rubeus Egyesület. http://rubeus.hu/wp-content/uploads/2014/05/CPnemzetkozi_2014_final.pdf (utolsó letöltés, 2023.09.21)
21. Rácz Andrea (2014b) Az előítéletes gondolkodás megjelenése a gyermekvédelemben, Esély 2014/3.32. http://esely.org/kiadvanyok/2014_3/20043_12_Racz_eloteletes_gondolkodas.pdf

22. Rákó Erzsébet – Szabóné Bagdács Márta (2011): A nevelőszülői elhelyezés Hajdú-Bihar megyében. <http://www.csagyi.hu/hirek/item/209-a-neveloszuloi-elhelyezes-hajdu-bihar-megyeben>
23. Roach, M. A., – Orsmond, G. I., – Barratt, M. S. (1999): Mothers and fathers of children with Down syndrome: Parental stress and involvement in childcare. *American Journal on Mental Retardation*. Vol. 104., 5. 422–436.
24. Strauszné Simonyi Erzsébet (1997): Gyermek-és ifjúság védelem. Pécs, Comenius Bt.
25. Szabóné Ivánku Zsuzsanna (2016): Otthont mindenkinek! program Zárótanulmány. Kézenfogva Alapítvány, Budapest.
26. Szent Péter és Pál Görögkatolikus Gyermekvédelmi Központ (2022): Nevelőszülői Hálózat Szakmai Programja. Debrecen, Szent Péter és Pál Görögkatolikus Gyermekvédelmi Központ

Jogszabályok

1. 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról
2. A kötelező egészségbiztosítás ellátásairól szóló 1997. LXXXIII. törvény

Mellékletek

1.számú melléklet

Interjú kérdések nevelőszülők számára

Demográfiai háttér adatok

Mikor született? Neme

Mi a legmagasabb iskolai végzettsége? Mi a családi állapota? Milyen településen él?

Mióta dolgozik nevelőszülőként? Mióta dolgozik ebben a hálózatban?

Van-e a nevelőszülői foglalkoztatásán kívül másik állása?

I. Nevelőszülői hivatás

1. Kérem meséljen magáról, mióta dolgozik nevelőszülőként, miért választotta ezt a hivatást?
2. Van-e tapasztalata másik nevelőszülői hálózat munkájáról? Dolgozott-e más fenntartónál?

3. Mi változott az előző fenntartóhoz képest?
4. A nevelőszülői foglalkoztatási jogviszony mellett végez- e egyéb keresőtevékenységet? Ha igen mit?
5. Mit gondol a nevelőszülői hálózat működéséről, mennyire segíti az Ön munkáját?
6. Lát-e különbséget az egyházi és nem egyházi fenntartású hálózatok között?
7. Milyen képzésben vett részt, hogy nevelőszülő lehessen?
8. Mit gondol arról a képzések mennyire készítettek fel a nevelőszülői feladatra?
9. Mit gondol arról miből tanult a legtöbbet? (saját tapasztalat, más nevelőszülő)
10. Mit gondol arról, mi a nevelőszülő szerepe, feladata? Hogyan határozná meg a nevelőszülői munka lényegét?
11. Mit tapasztal a szűkebb-tágabb környezete mennyire fogadja el a nevelőszülői tevékenységet?
12. Hogyan változott a családja élete a nevelőszülővé válása után?
13. Mit gondol mennyire „intézményesedik” a nevelőszülői munka, azáltal, hogy különböző szakemberek rendszeresen figyelemmel kísérik a gyermekek életét. (nevelőszülői tanácsadó, gyermekvédelmi gyám stb.)
14. Nevelőszülősége során volt-e a szülői szereppel kapcsolatos konfliktusa házastársával?
15. Okozott-e nehézséget a vér szerinti gyermekei számára a nevelt gyermekek családba kerülése?
16. Milyen nehézségekkel kell megküzdenie a nevelőszülői munkája során? Mi okozza a legnagyobb nehézséget? Tudna példát említeni?
17. Tud-e olyan dolgot említeni, ami kifejezetten stresszt okoz a munkájában?
18. Mi jelentette eddigi munkája során a legnagyobb sikert, pozitív érzést?
19. Kitől tud segítséget kérni, ha probléma van a gyerek nevelésével kapcsolatban?
Hogyan jellemezné az együttműködését a nevelőszülői tanácsadóval, gyermekvédelmi gyámokkal? (2014 gyermekvédelmi gyám volt- e? Ha igen, lát-e valami különbséget?)
20. Milyen tapasztalata van a nevelőszülői munka elismeréséről?
21. Van-e kapcsolata más nevelőszülőkkel?
22. Mivel tölti a szabad idejét?
23. Eltudnak-e menni nyaralni, pihenni a gyerekek nélkül?

24. Kap-e segítséget ahhoz akár anyagi, akár tárgyi formában, hogy feltöltődjön, pihenjen, szabadságra menjen?
25. Van-e olyan időszak a napjai során, amikor csak saját magával tud foglalkozni, saját szükségleteire tud fókuszálni?
26. Részt venne-e olyan programban, ami segítené a nevelőszülői munkáját? (tanácsadás, szupervízió, képzés)
27. Gondolt-e már arra, hogy feladja a nevelőszülői munkáját?
28. Mit gondol, mire lenne szükség ahhoz, hogy többen vállalják a nevelőszülői munkát?
29. Hogyan képzei az életét tíz év múlva? (nevelőszülői munka kapcsán és egyébként is)

II. Gyermekekhez kapcsolódó kérdések

1. Jelenleg hány gyermeket nevel (csak a nevelt gyermekek száma) a családjában?
2. Sorolja fel a nevelt gyermekek korát, betegsége stb. Hány gyermeket nevelt eddigi nevelőszülői tevékenysége során?
3. A gyermekek honnan kerültek a nevelőszülői ellátásba?
4. Milyen ok miatt kerültek a nevelőszülőkhöz?
5. Az Önnél elhelyezett gyermekek között vannak-e testvérek?
6. Milyen tapasztalata van a testvérek együttes elhelyezéséről?
7. Mit gondol arról eddigi tapasztalata alapján, hogy milyen életkorban lenne a legszükségesebb, hogy a gyermek nevelőszülőnél és ne lakásotthonban nevelkedjen?
8. Jelenleg nevel-e különleges szükségletű 0-3 éves korú gyermeket?
9. Mi motiválta abban, hogy 0-3 éves korú gyermek nevelésére vállalkozzon?
10. A gyermekek fejlettségi szintje életkoruknak megfelelő-e vagy elmarad attól?
11. Részt vesz-e a gyermek fejlesztésén?
12. Ön részt vesz-e a gyermek fejlesztésében?
13. Milyen nehézségekkel találkozott a 0-3 éves gyermek nevelése során?
14. Ki tudott segíteni a problémák megoldásában?
15. Mit gondol mire lenne szükség ahhoz, hogy többen vállalják a 0-3 éves korú gyermekek nevelését?
16. Jelenleg nevel-e különleges szükségletű, fogyatékossgal élő gyermeket?
17. Tudott-e a gyermek fogyatékossgáról vagy a befogadás után derült ki?
18. Mi motiválta abban, hogy fogyatékossgal élő gyermek nevelésére vállalkozzon?

19. Milyen nehézségekkel kell számolnia a fogyatékossgal élő gyermek nevelése során?
20. Ki tudott segíteni a problémák megoldásában?
21. Milyen szakemberekkel működik együtt az Önnél nevelkedő gyermekek kapcsán?
22. Okoz-e /Okozna-e nehézséget Önnek, roma származású gyerek nevelése?
23. Milyen nehézségekkel kell számolnia a roma gyermek nevelése során?
24. Hogyan látja jelenleg van-e a nevelt gyermekek között roma gyermek? Ha igen milyen korú?
25. Hogyan valósul meg a nevelt gyerekek családba való beillesztésének folyamata?
26. Mire lenne szükség ahhoz, hogy többen vállalják a fogyatékossgal élő gyermekek nevelését?
27. Az Ön által nevelt gyermekek tartanak-e kapcsolatot a vér szerinti szüleikkel?
28. Mit gondol hogyan lehet segíteni a kapcsolattartást?
29. Részt vett-e már Önnél nevelkedő gyermek hazagondozásában?
30. Mit gondol milyen esélye van az Ön által nevelt fogyatékossgal élő gyermeknek a hazagondozásra?
31. Mit gondol milyen esélye van az Ön által nevelt fogyatékossgal élő gyermekek örökbefogadására?
32. Okozott-e nehézséget Önnek a gyermektől való elválás?
33. Részt vett-e már Önnél nevelkedő gyermek örökbeadásában?
34. Okozott-e nehézséget Önnek a gyermektől való elválás?
35. Van-e kapcsolata az örökbeadott gyerekekkel?
36. Okoz-e nehézséget az Ön számára az örökbeadott gyermekkel az újbóli kapcsolatfelvétel?
37. Fogadott-e örökbe nevelt gyermeket?
38. Tartja-e a kapcsolatot a nagykorúvá vált fiatalokkal, akik Önnél nevelkedtek?
39. Hogyan látja, megvalósult-e a fiatal önálló élete, társadalmi beilleszkedése?

III. Gyermek neveléssel kapcsolatos kérdések

1. Mit tart fontosnak a gyermek nevelésében?
2. Mit gondol mi a család legfőbb feladata a gyermek nevelésében?
3. Mi a szerepe a bölcsődének, óvodának, iskolának a gyermek nevelésében?

4. Kihez tud fordulni a gyermekkel kapcsolatos nevelési problémák megoldása érdekében? Kihez? Mikor? Miért?
5. Volt-e olyan alkalom, amikor a gyerekkel kapcsolatos magatartási tanulási nehézséget családi körben sikerült megoldani? Hogyan?
6. Szokta-e jutalmazni a gyermeket? Miért kap jutalmat, mivel jutalmazza?
7. Szokta-e büntetni a gyermeket? Miért kap büntetést, mivel bünteti?
8. Miben enged önállóságot a gyereknek?
9. Előfordult-e, hogy elgondolkodott vajon helyesen járt-e el a gyerekkel kapcsolatban, megfelelő módszert alkalmazott-e?
10. Mit gondol arról, jól neveli-e a gyereket vagy vannak olyan területek, amelyeken nem?
11. Milyen nevelőanyának tartja magát? (szigorú, engedékeny, következetes, következetlen stb.)
12. Szokott-e beszélgetni barátaival nevelési kérdésekről?
13. Elégedett-e önmagával a gyermek nevelése szempontjából?
14. Hogy érzi Ön helyesen dönt-e a gyermeket érintő kérdésekben?
15. Hogyan látja eleget foglalkozik-e a gyermekkel?
16. Megfelelő-e az érzelmi kapcsolata a gyermekkel?
17. Ön ismeri-e a gyerek családon kívüli (bölcsődei, óvodai, iskolai) életét?
18. Hogyan látja ki tudja-e elégíteni a gyerek anyagi igényeit?
19. Hogyan látja tud-e uralkodni személyes problémáin amikor a gyerekkel foglalkozik?
20. Mi a véleménye a gyermek iránti saját elvárásai, követelményei megfelelőek, túlzottak vagy alacsonyok?
21. Mi a tapasztalata szükség van-e arra, hogy a gyermek fejlesztésébe bekapcsolódjon?
22. Felkészültnek érzi-e magát a gyerek iskolai tanulmányainak segítésére?
23. Van-e olyan dolog, amit másképpen szeretne csinálni a nevelésben?
24. Mire lenne szüksége a gyermekek neveléséhez?